

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 9.

Tisdagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Ledamoten af Riksdagens Första kammare, konsuln m. m. herr *Carl Aug. Kjellberg*, som lider af halssjukdom, är för hälsans återställande nödsakad undergå operation och sedermera tillbringa närmaste tiden i varmare klimat, hvadan han tillsvidare är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Göteborg den 23 februari 1911.

Charles Kruse,
leg. läk.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre kyrkvaktaren Nils Petter Ahlgren i Linköping.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 24, till Konungen, i anledning af väckt motion om tillägg till 5 § i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909.

Upplästes en från bankoutskottet inkommen skrivelse af följande innehåll:

Genom skrivelse från riksbankens afdelningskontor i Uppsala hade bankoutskottet erhållit meddelande, att af de af Riksdagen utsedde revisorer vid nämnda afdelningskontor jämte suppleanter följande förklarar sig förhindrade att deltaga i revisionen:

f. d. akademiräntmästaren E. Gyllensvärd, Uppsala,
grefve E. von Rosen, Örbyhus,
bruksförvaltaren C. Gille, Leufsta bruk,
akademinotarien H. Sjöberg, Uppsala, och
landstingsmannen A. Wallén, Ahlsta, Örsundsbro.

På gjord proposition beslöts, att hvad sålunda blifvit anmäldt skulle för vidtagande af erforderliga fyllnadsväl meddelas de af kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende af revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning.

Vid föredragning af nedannämnda från Andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 130, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning af herr Lindhagens motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af bruket utaf paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän; samt

nr 131, med delgifning af samma kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af herr Leanders motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för kronofogde att till vederbörande öfversända indrifna afgifter till prästerskapet,

beslöt Första kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 124, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående

åtgärder i syfte att åstadkomma enhetlighet vid lönerogleringar inom statsförvaltningen m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet följande den 25 innevarande februari väckta och då bordlagda motioner:

nr 91, af herr *Söderbergh*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare samt om särskild domstol i vissa arbetstvister; och

nr 92, af herrar *Blomberg* och *Steffen*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.

Föredrogos, men bordlades änyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 25 innevarande månad bordlagda memorial, nr 3, äfvensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtande, nr 8.

Vid föredragning af statsutskottets den 25 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för förhindrande af bebyggande af två intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anhåller att få föreslå, att antalet suppleanter för denna kammars elektoror för väljande af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret bestämmes i likhet med föregående år till tio.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Hägglund* väckte en motion, nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Ströms vattudal till Ängermanälven.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för förhindrande af bebyggande af två intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter.

Afämnades och bordlades följande motioner:

nr 94, af herr *Bohnstedt, Knut*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om bankrörelse; och

nr 95, af herr *Hedenstierna*, i samma ämne.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,25 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattning af socker den 11 oktober 1907;

2:o) angående förändring af tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse af § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 4 juli 1910; och

3:o) angående godkännande af förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och t. f. chefen för justitiedepartementet den 28 februari 1911.

Till justitiedepartementet hade från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län insändts en riksdagsmannafullmakt af innehåll, att, sedan hofmarskalken friherre Carl Gustaf Adolf Klingspor blifvit af länets landsting utsedd till ledamot af Riksdagens Första kammare för en tid af sex år från och med den 1 januari 1911, men denna plats blifvit ledig, vid förättning enligt 14 § af lagen om val till Riksdagen landshöfdingen friherre *Fabian Otto Gerard De Geer* blifvit utsedd att inträda såsom ledamot af nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1917.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och t. f. chefen för justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten öfverlämnas till Första kammaren.

Efter uppdrag:

Steno Stenberg.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Justerades protokollet för den 22 nästlidne månad.

*Motion ang.
den s. k. In-
landsbanans
sträckning
m. m.*

Föredrogs den af herr *Hägglund* nästlidne dag väckta och då bordlagda motion, nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Ströms vattudal till Ängermanälven.

Herr Hägglund: Då jag funnit, att den formulering af en del af slutklämman i min motion icke är den, som bör förekomma i en motion af denna beskaffenhet, och jag har för afsikt att verkställa omformulering af denna del, tillåter jag mig hemställa, att kammaren behagade medgifva mig att yrkandet utesluta de två sista momenten, som börja, det ena med »dels bemyndiga K. Maj:t — att med vederbörande järnvägsägare» — — o. s. v., och det andra med »dels ock att af lånemedel anslå ett belopp af» — — o. s. v.

Efter härmed slutad öfverläggning medgaf kammaren på gjord proposition att förevarande motion finge ändras på sätt herr Hägglund begärt; hvarefter motionen i sålunda ändradt skick hänvisades till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet följande under gårdagen afgifna och då bordlagda motioner:

nr 94, af herr *Bohnstedt, Knut*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om bankrörelse; och

nr 95, af herr *Hedenstierna*, i samma ämne.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 15.

*Ang. behand-
lingen af en
inom Andra
kammaren
väckt motion.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 25 och 28 nästlidne februari bordlagda memorial, nr 3, i anledning af olika meningar mellan kamrarna, till hvilket utskott väckt motion, angående förklarande att den till städerna under villkor af oför-

ytterlighet donerade jord ej må mot 77 § regeringsformen afhändas städerna utan Riksdagens samtycke, bör hänvisas.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion nr 247, hade herr Lindhagen föreslagit, att »Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t uttala den uppfattningen, att den till städerna under villkor af oförytterlighet donerade jord ej må mot 77 § regeringsformen afhändas städerna utan Riksdagens samtycke, eller, om detta ej kan bifallas, hos Kungl. Maj:t anhålla, att bifall till framställningar af ena eller andra slaget om sådan donationsjords afyttrande ej må äga rum utan Riksdagens hörande och samtycke samt, såvidt afses städernas ännu behållna jord, i hvarje fall medgifvas endast när synnerliga omständigheter därtill för- anleda».

*Ang. behand-
lingen af en
inom Andra
kammaren
väckt motion.
(Forts.)*

Sedan denna motion blifvit af Andra kammaren hänvisad till konstitutionsutskottet, men konstitutionsutskottet, på sätt af dess memorial nr 1 inbäntades, — under anförande af att i fråga om det af motionären framställda yrkandet, att Riksdagen skulle genom en skrifvelse till Kungl. Maj:t uttala en bestämd uppfattning angående tolkningen af § 77 regeringsformen, utskottet funne detsamma icke kunna mot grunderna för § 83 regeringsformen af Riksdagen upptagas till pröfning och godkännande, och att hvad motionären i öfrigt i sin motion föreslagit, omfattade ett ämne, som syntes utskottet icke tillhöra dess behandling — hemställt, att ifrågavarande motion måtte till Riksdagens Andra kammare återlämnas; så hade enligt hvad särskilda från kamrarna till konstitutionsutskottet ankomna protokollsutdrag för den 11 i denna månad gäfvit vid handen, Första kammaren bifallit, hvad utskottet i detta memorial hemställt, men Andra kammaren, med afslag å utskottets hemställan, beslutit, att ifrågavarande motion skulle af konstitutionsutskottet behandlas.

Då sålunda olika meningar mellan kamrarna uppstått, till hvilket utskott motionen i fråga borde hänvisas, åläge det, jämlikt § 38 mom. 4 riksdagsordningen, konstitutionsutskottet att med Riksdagens rätt därom besluta.

Utskottet hade i förevarande memorial på återopade grunder tillkännagifvit, att herr Lindhagens ifrågavarande motion i de delar, som grundlagsenligt kunde blifva föremål för Riksdagens pröfning och afgörande, vore af beskaffenhet att höra till tillfälligt utskott.

Herr Beckman, Ernst: Det är naturligtvis icke för att framställa något yrkande, som jag begärt ordet. Ett yrkande skulle — om det af mig framställdes — endast kunna innebära ett ogillande af utskottets motivering, men detta skulle väl i denna kammare icke leda till någonting.

Däremot har jag ansett det riktigt att, då det här finnes åtskilliga, som i likhet med mig gilla reservanternas uppfattning,

Ang. behandlingen af en inom Andra kammaren väckt motion.
(Forts.)

detta här också uttalades. Vi anse i likhet med reservanterna, att det är ett betänkligt prejudikat, som nu skapas. Då en kammarens talman och kammaren hänvisa en motion till utskott, hålla vi före, att den motionen bör vara försäkrad om att blifva af utskott i sak behandlad. Så kan ju nu icke blifva fallet med ifrågavarande motion. Detta anse vi vara ett beklagligt och betänkligt prejudikat. Och jag vill uttala den förhoppningen, att något sådant icke måtte komma att änyo upprepas.

Herr Steffen: Det synes mig, som om två skilda frågor här blifvit sammanblandade för att icke säga rent af förväxlade med hvarandra. Den ena frågan synes mig vara den, om ett utskott kan själfrådigt bestämma, huruvida en till detsamma hänvisad motion är grundlagsstridig eller icke. Beträffande denna fråga innehåller enligt min uppfattning grundlagen intet stöd för den position, som konstitutionsutskottet i detta fall intagit. Den andra frågan är den, till hvilket utskott en gifven motion bör hänvisas, och när en sådan fråga föreligger, gifver enligt min uppfattning grundlagen ett klart direktiv. Det utskott, som fått sig en motion tilldelad och är af den uppfattning, att motion icke tillhör dess behandling, har enligt grundlagen rätt att tillbakavisa densamma. Nu förefaller det mig, som om hvad vi här i denna kammare och hvad Riksdagen öfverhufvud taget haft att behandla såsom hufvudpunkt i föreliggande ärende är frågan, huruvida herr Lindhagens motion öfverensstämmer med grundlagen eller icke, och därvid har Andra kammarens talman genom att hänvisa motionen till konstitutionsutskottet tydligen uttalat en mening i jakande riktning. Det stöter mig därför i hög grad för hufvudet, att i utskottets nya uttalande i memorial nr 3, som vi i dag hafva framför oss, det efter en kort motivering säges — och det förefaller mig, som om detta vore hufvudsaken i hela utlåtandet —: »Då sålunda olika meningar mellan kamrarna uppstått, till hvilket utskott motionen i fråga bör hänvisas, aligger det, jämlikt § 38 mom. 4 riksdagsordningen, konstitutionsutskottet att med Riksdagens rätt därom besluta». Jag påstår — det är åtminstone *min* mening — att detta icke är hufvudfrågan; det förefaller mig, som om den här i detta uttalande blifvit gjord till hufvudfråga, därför att, om så vore förhållandet, utskottets majoritet haft en klar grundlagsenlig basis för sin ställning, hvilket, då icke detta utan den andra sidan af saken är hufvudfråga, ej torde vara fallet. Jag är därför alldeles bestämdt af samma mening som reservanterna i utskottet och beklagar i högsta grad att denna, såsom mig synes, ofantligt betydelsefulla fråga, hvilken i själfva verket gäller, huruvida ett utskott skall äga makt att afvisa en motion såsom grundlagsstridig eller icke, har blifvit afgjord med en motivering, som, enligt min uppfattning, uppenbarligen går vid sidan af saken och

stöder sig på en helt annan punkt. -- Något yrkande har jag naturligtvis icke att göra.

Ang. behandlingen af en inom Andra kammaren väckt motion.

(Forts.)

Herr Trygger: Utskottet har i sin motivering uttalat, dels att herr Lindhagens motion i dess förra del, däri motionären hemställer, att Riksdagen skulle fastslå en viss tolkning af regeeringsformens § 77, icke kan grundlagsenligt upptagas till pröfning och afgörande, dels att motionens senare del hör till tillfälligt utskott. På grund af denna motivering har utskottet under åberopande af § 38 mom. 4 riksdagsordningen förklarad motionen i de delar, som grundlagsenligt kunna upptagas till pröfning och afgörande, höra till tillfälligt utskotts behandling. Så ligger frågan för närvarande.

Reservanterna göra nu gällande i sin reservation — och hvad den siste ärade talaren yttrade har endast närmare utvecklade reservanternas ståndpunkt — att äfven om en motion skulle befinnas i någon del grundlagsvidrig, måste den upptagas till pröfning, då den kammare, där den väckts utan att talmannen gjort propositionsvägran, beslutit remittera den. »Riksdagsordningen öfverlämnar afgörandet, huruvida en motion är af beskaffenhet att kunna upptagas till pröfning, uteslutande åt den kammare, i hvilken motionen blifvit väckt, och dess talman», så lyder reservanternas kategoriska uttalande i reservationen. Emellertid, det behöfs icke någon större portion af skarpsinnighet för att genast finna, att detta påstående är felaktigt. Det veta herrarna alltför väl, att medkammaren och dess talman kunna på grund af motionens grundlagsvidrighet vägra densamma realitetsbehandling. Och äfven om medkammaren och dess talman icke äro ense, utan talmannen vägrar proposition, men kammaren yrkar sådan, kan realitetsbehandling utebli, om konstitutionsutskottet ger talmannen rätt, ty afgöranderätten i denna punkt tillkommer, jämlikt 38 § 4 mom. riksdagsordningen, konstitutionsutskottet. Vi se således, att den ena kammarens talman och konstitutionsutskottet kunna förhindra en realitetsbehandling, som den andra kammarens talman och båda kamrarna påyrka. Den suveräna ställning öfver grundlagen, som reservanterna vilja tillerkänna en kammare och dess talman, är således något, såvidt jag förstår, för vår grundlag fullkomligt främmande.

Lika oriktigt är enligt min mening reservanternas påstående, att det utskott, till hvilket en dylik grundlagsvidrig motion remitterats, är skyldigt underkasta densamma realbehandling, d. v. s. undersöka dess sakliga berättigande eller icke-berättigande, oberoende af dess stridande mot grundlagen. Såsom stöd härför, utom nu nämnda felaktiga argumentation, åberopa reservanterna, att 56 § riksdagsordningen stadgar, att motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, icke får i kammare företagas till afgörande, innan utskott däröfver afgifvit yttrande, och tillägga reservan-

Ang. behandlingen af en inom Andra kammaren väckt motion.
(Forts.)

terna följande ord: »Riksdagsordningen förutsätter sålunda uppenbarligen, att sådan motion, sedan den blifvit remitterad, ovillkorligen skall af utskott realbehandlas». Reservanterna ha emellertid glömt utgångspunkten för deras resonemang, nämligen att motionen *tillhör* ständigt utskotts behandling, men det är ju den saken, som konstitutionsutskottet i det föreliggande fallet med stöd af anfördt grundlagsstadgande förnekar och som det naturligtvis blir reservanternas sak att bevisa. Men det beviset saknas i reservationen.

Reservanterna fortsätta emellertid: »Ett utskott kan visserligen förklara, att det anser motionen icke tillhöra dess behandling, men kan däremot icke förklara, att motionen *ej alls* bör upptagas till pröfning». På frågan, hvar detta står i grundlagen, ha reservanterna intet annat svar än en hänvisning till de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen § 7, där kamrarna, då ett utskott återlämnat en motion, äläggas skyndsamt besluta, om frågan skall af samma utskott behandlas eller till annat utskott öfverlämnas. »Att frågan skall behandlas är *gifvet*, det gäller endast, hvilket utskott, som skall behandla den», förklara där- efter reservanterna. För min del kan jag icke vara annat än tacksam för detta reservanternas uttalande, hvars bärvidd de själfva icke synas hafva insett. Reservanterna tolka nämligen ifrågavarande lagrum så, att kamrarna skola besluta, af hvilket utskott ärendet skall behandlas, äfven om det grundlagsenligt icke alls får behandlas. Det riktiga är däremot, att de reglementariska föreskrifterna gifvit sin bestämmelse *för det fall, under den förutsättningen*, att ärendet verkligen grundlagsenligt får behandlas. De reglementariska föreskrifterna ha tydligen utgått från tankelagarnas fortfarande giltighet, nämligen att frågan om hvem som skall behandla en sak är omöjlig att uppställa, om saken *icke alls* får behandlas.

De reglementariska föreskrifterna hade så mycket större skäl att antaga, att det af ett utskott återlämnade ärendet verkligen linge behandlas, som riksdagsordningen i § 61 förutsätter, att vederbörande talman vägrar proposition på väckt fråga, som strider mot grundlagen. Huru det emellertid skall gå, om på grund af sin uppfattning talmannen underlåtit att, där så bort ske, vägra remiss, till det spörsmålet hade de reglementariska föreskrifternas författare ingen anledning att taga position. Detta är lika uppenbart, som att då rättegångsbalken i 17:6 säger, att när vittne jäfvas, domaren skall gifva sitt utslag häröfver, detta icke innebär, att domaren skall gifva detta utslag, äfven om han under tiden funnit, att målet bör utan pröfning afvisas. Lagstiftaren kan icke vid hvarje stadgande upprepa, att förut gifna stadganden äfven måste vara iakttagna. Skedde detta, skulle våra lagar blifva ännu mera omfattande än de redan äro, ja, kanske blifva lika orediga, som åtskilliga motioner.

Är hvad nu anförts riktigt, så är det klart, att reservanternas slutsats ur deras nu anförda premisser, nämligen »att någon rätt för ett utskott, vare sig konstitutionsutskottet eller de andra, att afvisa en motion såsom grundlagsstridig från all pröfning, är icke medgifven», hänger i luften, utan något som helst stöd i hvad som reservanterna anført.

Ang. behandlingen af en inom Andra kammaren väckt motion
(Forts.)

Att andra utskott än konstitutionsutskottet emellertid icke ha en dylik befogenhet att definitivt afvisa en motion, följer där-af, att resultatet af en motions återlämnande från dylikt utskott blir antingen, att kamrarna enas och bestämma hvart saken skall gå, eller ock att afgöranderätten går till konstitutionsutskottet. Hvad detta sistnämnda åter beträffar, lämnar 38 § 4 mom. riksdagsordningen svaret på frågan, på sätt utskottet i sitt betänkande närmare utvecklat och jag vill icke upptaga herrarnas tid med detta, som herrarna sannolikt tagit del af.

Beträffande därefter reservanternas anmärkning mot konstitutionsutskottets förklaring, att motionen i de delar, som grundlagsenligt kunna behandlas, hör till tillfälligt utskott, så innebär denna, att reservanterna betvifla riktigheten af att, då Andra kammaren förklarat, att motionen hör till konstitutionsutskottet, men Första kammaren instämt med konstitutionsutskottet däri, att så icke är förhållandet, *olika* meningar mellan kamrarna verkligen uppstått, till hvilket utskott motionen bör hänvisas, och att 38 § 4 mom. riksdagsordningen, som förutsätter olika meningar, till hvilket utskott motionen bör hänvisas, följaktligen skulle vara tillämplig. Enligt reservanternas mening skulle sistnämnda paragraf förutsätta, att den ena kammaren uttryckligen förklarar *ett* utskott behörigt och den andra däremot *ett annat*. Endast i så fall skulle olika meningar mellan kamrarna enligt reservanternas åsikt föreligga, till hvilket utskott en sak skall höra.

Äfven här vågar jag ifrågasätta, att reservanterna komma i strid med logikens och språkbrukets bestämda fordringar. Vore kamrarna, då den ena förklarade konstitutionsutskottet kompetent att behandla motionen och den andra förnekade denna kompetens, vore, säger jag, kamrarna i dylikt fall *ej* af olika mening, såsom ifrågavarande grundlagsparagraf förutsätter, så vore de tydligen af *lika* mening. Ett tredje gifves ej. Men hvilken denna lika mening i så fall vore, är åtminstone för mig ofattligt. 1867 års riksdags konstitutionsutskott tvekade också ej att, när i då föreliggande fall Första kammaren förklarar motionen böra af lagutskottet behandlas, medan Andra kammaren godkänt sistnämnda utskotts åtgärd att till Första kammaren återlämna motionen, uttala följande: »Då sålunda Första kammaren ansett ifrågavarande motion tillhöra lagutskottets handläggning, men Andra kammaren i detta hänseende varit af olika mening, tillkommer det, jämlikt 38 § riksdagsordningen, kon-

Ang. behand-
lingen af en
inom Andra
kammaren
väckt motion.
(Forts.)

stitutionsutskottet att besluta, till hvilket utskott motionen bör hänvisas».

På samma sätt har 1911 års konstitutionsutskott nu handlat, och vi ha ej kunnat handla annorlunda.

Herr talman! Sedan jag nu visat ohållbarheten af reservanternas anmärkningar mot utskottets betänkande och i öfrigt hänvisat till den af utskottet lämnade motiveringen, skulle jag kunnat sluta, men jag tillåter mig att skärskåda saken jämväl från en mera allmän synpunkt. Reservanterna och talarna i Andra kammaren tyckas utgå från den ståndpunkten, att endast kamrarnas talmän och, först om vederbörande kammare har en motsatt mening, konstitutionsutskottet ha rätt och plikt att afvisa ett yrkande, som är grundlagsstridigt. Läser man emellertid den 61 § riksdagsordningen, finner man, att lagstiftaren ingalunda där *stadgat* talmans rätt till propositionsvägran, utan endast *förutsatt* densamma samt underkastat talmans ifrågavarande befogenhet, när vederbörande kammare har en motsatt mening, konstitutionsutskottets pröfning. Att talmannen har denna rätt och plikt att vägra proposition på grundlagsstridiga yrkanden, det egentliga stödet därför får man hämta annorstädes. Då en känd grundlagsutgifvare härför åberopar 51 § riksdagsordningen, där det bland annat heter, att talman har att »utfärda kallelse till sammanträden, etc. göra propositioner för besluts fattande, etc. *allt efter de föreskrifter, denna grundlag innehåller*», så är detta ej tillfredsställande. Det rätta är däremot, att grundlagen utgår ifrån, att *hvar och en*, som har att tillämpa grundlagen, har rätt och plikt att iakttaga dess föreskrifter. Den plikten åligger Konung, Riksdag, kamrar, utskott och Riksdagens särskilda ledamöter. I vissa fall skapar emellertid grundlagen en instansordning vid frågans bedömande. Så t. ex. då konstitutionsutskottet får döma i vissa fall mellan kammare och talman eller mellan de båda kamrarna, vidare då tydligen kammarens beslut binder den enskilde riksdagsmannen eller då den ene kammaren kan mot den andras mening sätta sitt nej mot en saks behandling, som den förra för sin del ansett grundlagsenlig o. s. v.

Att särskildt konstitutionsutskottet fått sig en plats anvisad, då frågan gäller bevarandet af grundlagens helgd, framgår af dess grundlagsstadgande skiljedomarekall i vissa fall, men det framgår ock af utskottets ställning öfverhufvud taget. Vi behöfva blott erinra oss, hurusom 1810 års riksdagsordning lämnade afgöranderätten, huruvida ett inom Riksdagen väckt grundlagsändringsförslag, äfven om det icke var stridande mot grundlagen, länge förklaras hvilande, helt och hållet i konstitutionsutskottets hand. Om förslaget skulle komma under Riksens ständers pröfning, berodde sålunda helt och hållet på konstitutionsutskottet. Detta är numera visserligen förändradt, men utskottets plikt att för sin del afvisa ett grundlagsvidrigt förslag är ingalunda därmed

upphäfd. Och då den ena kammaren gifvit utskottet sin anslutning, är saken därmed för den gången oåterkalleligen afgjord.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i nu föreliggande fall dömt med Riksdagens rätt. Då jag bemött reservanternas skäl, har det ej varit för att gifva ökad styrka åt konstitutionsutskottets beslut, ty då utskottet beslutar med Riksdagens rätt, är det ej underkastadt kamrarnes gillande eller ogillande. Vårt forum är vårt eget samvete och en upplyst allmän menings uppfattning. Hvad som mot utskottets i föreliggande fråga gifna beslut anförts, har icke varit ägnadt att rubba vår fasta tillförsikt, att vi följt grundlagens bud och därmed gagnat vårt land, då vi i vårt betänkande afvisat, hvad vi ansett grundlagsstridigt.

Jag ber att få yrka, att utskottets betänkande lägges till handlingarna.

Efter härmed slutad öfverläggning lades nu föredragna memorial till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 25 och 28 sistlidne månad bordlagda utlåtande, nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

I föreliggande punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med bifall till en af herr *O. H. Waldén* inom Andra kammaren därom väckt motion, nr 104, måtte i staten för universitetet i Lund, afdelning A) Aflöningar m. m. uppföra en professur i psykologi och pedagogik med enahanda aflöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehafvare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser, äfvensom för ändamålet höja det ordinarie anslaget till Lunds universitet med 7,500 kronor.

Vid ifrågavarande punkt hade reservation afgifvits af herrar *A. G. L. Billing* och *O. Jonsson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, herr *O. Björklund*, friherre *H. C. Falkenberg* och *J. Nilsson*, hvilka på angifna grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Waldéns förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. behandlingen af en inom Andra kammaren väckt motion.
(Forts.)

Anslag till inrättande af en professur i psykologi och pedagogik vid universitetet i Lund.

*Anslag till in-
rättande af en
professur i
psykologi och
pedagogik vid
universitetet
i Lund.*
(Forts.)

Herr vice talmannen: Det har kanske väckt uppmärksamhet hos några af herrarna att här finna mig såsom reservant vid tvenne punkter af denna hufvudtitel, båda afseende anslag till Lunds universitet. Hvar och en kan nog förstå, att min ställning i detta fall är allt annat än behaglig, då jag, så nära som jag står Lunds universitet, dock ansett mig böra afstyrka beslut, som antagligen af detta universitet anses innebära förmåner. Jag stod i den situationen att låta mitt votum bestämmas antingen af min ställning såsom prokansler vid Lunds universitet eller af min ställning såsom ledamot i statsutskottet. Om vid här föreliggande punkt frågan gällt ett liknande anslag till någon annan läroanstalt, skulle jag bestämt afstyrkt det, och om jag nu skulle tillstyrka den här föreliggande motionen, vore det endast därför, att det gäller det universitet, jag står så nära. Men om jag det hade gjort, skulle jag hafva frångått den uppfattning, som jag gjort gällande under hela den långa tid jag haft äran vara ledamot i statsutskottet. Frestelsen att här svika, hvad jag förut alltid häfdat, var icke så alldeles lätt att öfvervinna, men jag ville ändock icke, att det skulle sägas om mig, att jag i slutet af min riksdagsmannabana af intresse för universitetet i Lund gått från hvad jag förut alltid fasthållit.

Här föreligger en motion af enskild man om inrättande af en professur i psykologi och pedagogik, och jag vill icke bestrida, att inrättandet af en sådan kan vara önskvärdt, men jag anser att beslut i sådana frågor böra fattas icke med anledning af enskild motion, utan på grund af kungl. proposition, efter den utredning och pröfning, som Kungl. Maj:t ensam kan åstadkomma. Nu kan man säga: Det ligger väl icke fara i att bifalla en dylik motion, isynnerhet då denna fråga förut varit föremål för så mycken föregående undersökning. Men jag tror, att det ligger ganska stor vikt vid, att Riksdagen aktar sig för att på enskild motion fatta sådana beslut. De, som suttit så länge som jag i statsutskottet, veta och hafva mångsidig erfarenhet af, i huru hög grad enskilda bearbetningar förekomma, hur mycket det arbetas i vissa frågor på de håll, där man önskar drifva dem fram, och det händer då att andra behof, som äro lika berättigade, men icke hafva talemän, hvilka äro lika kraftiga eller hafva lika starkt inflytande bland Riksdagens ledamöter, få stå tillbaka. Jag håller således före, att ett sådant ärende som detta bör komma från Kungl. Maj:t. För att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag i sådana stycken, är det icke nog, att ändamålet, som skall befordras, erkännes såsom godt, utan Kungl. Maj:t har att jämföra och väga mot hvarandra det ena och andra behofvet och efter ett sådant vägande komma med sin proposition. Ett sådant vägande anser naturligtvis icke enskild motionär sig pliktig att göra. Därtill kommer, hvad nu särskildt förslaget i denna motion angår, att jag anser att det hade behöft en ytter-

ligare utredning i ett par punkter. Här föreslås inrättande af en professur i pedagogik vid Lunds universitet, men det talas icke om, i hvilket förhållande denne professor skulle stå till den teoretiska profårskursen i Lund, huruvida han skulle hafva skyldighet att åtaga sig den teoretiska afdelningen af denna kurs. Vidare, jag tror i punkt 72 i denna åttonde hufvudtitel, äskas anslag till ett pedagogiskt seminarium i Uppsala i sammanhang med den där inrättade pedagogiska professuren. Antagligen kommer också behof af ett sådant seminarium att förefinnas i Lund. Jag anser mig därför såsom statsutskottsledamot hafva haft skyldighet att yrka afslag på denna enskilda motion, hvarmed jag dock icke vill uttala, att icke en sådan professur i Lund både kan och bör inrättas, fast jag anser att förslag därom efter utredning af olika förhållanden bör framkomma från Kungl. Maj:t. Jag får därför yrka bifall till reservationen.

Anslag till inrättande af en professur i psykologi och pedagogik vid universitetet i Lund.

(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Det hufvudsakliga skälet, som statsutskottets ärade ordförande nyss anförde, då han yrkade afslag på statsutskottets förslag i denna punkt och bifall till sin reservation, var att frågan om inrättande af en professur vid Lunds universitet var före på grund af enskild motion, och han häfdade med styrka, att, så länge han varit ledamot af statsutskottet, hade han alltid följt principen att icke gå in på sådana förslag, då de kommit från enskild motionär och icke från Kungl. Maj:t. Jag kan icke neka till, att denna princip i allmänhet är mycket god, och jag måste gifva herr Billing rätt i mycket af hvad han sade. Men, mina herrar, här är dock fråga om en professur, som redan år 1907, d. v. s. för fyra år sedan, i kungl. proposition till Riksdagen föreslagits. Jag behöfver icke tala om sakens förhistoria. I skrifvelse från Riksdagen hade fördelaktiga uttalanden förekommit från såväl Riksdagens som statsutskottets sida uti denna fråga, och år 1907 inkom Kungl. Maj:ts förslag till Riksdagen om inrättande af professorer i pedagogik både i Uppsala och i Lund. Nu förhöll det sig så, att i Lund hade tvekan uppstått hos många, huruvida det var skäl att få en professur i pedagogik just då; det ansågs nämligen af konsistorium, att andra kraf för ögonblicket voro viktigare för universitetet än denna professur. Med anledning häraf hade konsistoriet i Lund år 1906 på hösten icke tillstyrkt inrättandet af en pedagogisk professur i Lund, och detta togo statsutskottet och Riksdagen till skäl för afslag å Kungl. Maj:ts framställning rörande professuren i Lund samt beviljade medel endast till en dylik i Uppsala. Man kan således icke säga att Kungl. Maj:t icke undersökt denna sak eller icke framlagt proposition därom till Riksdagen. Det har Kungl. Maj:t gjort redan för fyra år sedan. Nu veta herrarna, som genomsett dessa papper, att för närvarande finnes ingen meningsskiljaktighet i Lund i afseende

Anslag till in-
rättande af en
professur i
psykologi och
pedagogik vid
universitetet
i Lund.
(Forts.)

å denna professur, som Lunds universitet i allra högsta grad behöfver. Den har tillstyrkts af humanistiska sektionen efter ett mycket belysande yttrande af professor Hans Larsson, den har tillstyrkts af konsistorium och universitetskanslern. Nu kan jag icke se annat än, att den omständigheten, att Uppsala universitet har en professur i pedagogik, men en sådan saknas vid Lunds universitet, är till stor nackdel för detta senare. Det är visserligen sant, att den kurs i antropologi, som är nödvändig för alla, hvilka taga filosofisk ämbetsexamen, har blifvit anordnad af filosofiska fakulteten i Lund genom en docent i filosofi, men äfven med denna sak är det icke riktigt helt, ty samme docent har åtagit sig att vara rektor vid Landskrona enskilda gymnasium, angående hvilken befattning han ingått kontrakt för fem år, och det är icke troligt, att krafterna skola stå honom bi att sköta dessa tvenne kräfvande åligganden, som han åtagit sig. Men detta är dock en mindre sak, ty för alla som önska taga pedagogik i sin examen, finnes ingen undervisning anordnad vid universitetet i Lund. Man får visserligen lof att taga examen i ämnet, men man måste då fara till Göteborg för examinering, och, såsom sagdt, ingen handledning i studierna finnes i Lund. Detta gör det naturligtvis ganska svårt för dem, som önska studera ämnet i Lund, och vidare förhåller det sig så, att vid många beställningar här i landet det fästes stort afseende vid, att en sökande erhållit betyg i pedagogik. Jag vill nu blott nämna seminarielärare, folkskoleinspektörer och lärare i de nu beslutade kommunala mellanskolorna. Det är ju mycket antagligt att på grund af detta missförhållande, att man icke bestått Lunds universitet med en professur i pedagogik, vid besättande af sådana platser i framtiden de flesta tagas bland alumner från Uppsala, hvilket vore en bestämd orättvisa mot Lunds universitet. Biskop Billing talade nyss om, att en professur i pedagogik naturligtvis komme att föra med sig inrättandet af ett seminarium, hvilket komme att kosta penningar, samt hänvisade till en annan punkt på denna hufvudtitel, där det begäres anslag just till ett seminarium för den nyinrättade pedagogiska professuren vid Uppsala universitet. Detta är visserligen sant, men jag finner däri icke något skäl för att afslå den här gjorda framställningen. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sörensson: Då jag på afdelningen hyllade den mening, som blef utskottets förslag, ber jag att med några ord få göra reda för min ställning därvidlag.

Äfven jag har liksom reservanten ansett, att man med stor varsamhet bör inrätta tjänster på förslag af enskilda motionärer. Här ställer sig dock saken något annorlunda. Här har verkligen Kungl. Maj:t, såsom föregående talare framhållit, kommit med

ett förslag redan år 1907, och saken torde således vara utredd. Hvad beträffar det tillägg, som den förste talaren gjorde, att här borde utredas, huruvida en blifvande professor i pedagogik i Lund skall vara föreståndare för den teoretiska profärskursen, så föreställer jag mig, att den saken kommer att ordnas i Lund likasom i Uppsala, och att således den utredning, som är gjord, torde vara tillräcklig. Hvarför icke Kungl. Maj:t redan nu inkommit med förslag om inrättandet af denna professur, föreställer jag mig bero på hvad statsutskottet yttrade redan år 1907, att man borde hämta någon erfarenhet från professuren i Uppsala, och på ekonomiska skäl. Nu har emellertid frågan inträdt i ett annat läge, dels därigenom att konsistorium i Lund enhälligt tillstyrkt inrättandet af denna beställning, dels genom de förändrade examensanordningar, som göra det till ett nödtvång för dem, som ägna sig åt lärarverksamhet, att medtaga i denna examen ämnet pedagogik. En docent, som tillika är rektor i Landskrona, kommer visserligen till Lund ett par gånger i veckan och håller föreläsningar, men detta förhållande kan ej anses vara tillfredsställande. Först och främst sakna de studerande den ledning, som de borde hafva genom att ständigt kunna vända sig till sin lärare; icke heller finnes i Lund något pedagogiskt bibliotek af det omfång, att de där kunde få tillfälle att få den hjälp, som de borde hafva; när de vilja taga examen, få de själfva bekosta examinatorns resa från Göteborg eller Uppsala för att få tillfälle därtill, och nog tycks detta vara bra hårdt för de studerande, som vilja ägna sig åt lärarkallet.

Jag anser således, då utredning redan förut är gjord af Kungl. Maj:t och ytterligare skäl tillkommit, som göra inrättandet af en sådan professur nödvändig, att alla skäl tala för bifall till utskottets förslag, till hvilket jag, herr talman, får yrka bifall.

Herr Clason: År 1906, då denna fråga var före vid Lunds universitet, tillhörde jag dem, som på grund af den bristfälliga utredning, hvilken då förelåg, ifrågasatte, om icke behofvet af undervisning uti pedagogik kunde fyllas på annat sätt än genom inrättande af en professur. Denna fråga — huru behofvet af undervisningen i ämnet skulle bäst kunna fyllas — har emellertid sedermera blifvit afgjord, såväl af Kungl. Maj:t som af Riksdagen, genom Kungl. Maj:ts proposition och genom Riksdagens beslut att en professur i ämnet skulle inrättas. Under sådana förhållanden vill det synas, som om både motionären och utskottet haft synnerligen goda skäl för sitt förslag, hvilket endast är konsekvensen af den ståndpunkt, som både Kungl. Maj:t och Riksdagen förut intagit. Det kan nämligen naturligtvis icke vara lämpligt eller billigt eller ens rättvist, att universitetet i Lund i detta hänseende skulle stå i ett vida sämre läge än systeruniversitetet i Uppsala, så att den utbildning, som anses erforderlig

Anslog till inrättande af en professur i psykologi och pedagogik vid universitetet i Lund.
(Forts.)

Anslag till in-
rättande af en
professur i
psykologi och
pedagogik vid
universitetet
i Lund.
(Forts.)

på det ena hållet, icke kan gifvas på det andra. Vikten ur uni-
versitetssynpunkt af att denna ojämnhet utjämnas har emeller-
tid af de båda föregående talarne så starkt frambållits, så att
det torde vara onödigt, att jag yttrar mig vidare om den saken.
Men jag vill tillägga, att det synes mig så mycket mindre lämpligt
att neka Lunds universitet denna utbildning, som detta ju
skulle bli ett slags straff för den lojalitet detsamma på sin tid
lade i dagen genom att, då det först hade att upptaga denna
fråga till granskning, granska den uteslutande ur allmänna och
sakliga synpunkter och icke blott med hänsyn till de fördelar,
som inrättandet af den ifrågavarande befattningen kunde med-
föra för universitetet. Det kan ju aldrig vara annat än till gagn
för det allmänna, att, då dylika frågor först komma fram, veder-
börande myndigheter, till hvilka frågan remitteras, taga densamma
i öfvervägande ur en så omfattande och mångsidig saklig syn-
punkt som möjligt. Men önskar man det, då synes det mig ej
rätt att sedan gå så till väga, att, när utredningen anses slutförd
och vederbörande bestämt sig för att frågan skall lösas på ett
visst sätt, den myndighet, som tillförne blott gjorde sin plikt
genom att underkasta frågan denna mångsidigare granskning,
straffas på det sätt, att den sättes i efterhand.

På dessa grunder och på de skäl, som förut anförts, ber
jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill i detta
sammanhang slutligen ock nämna, att om jag icke misstager
mig, hafva förut på enskilda motioner inrättats lärareplatser vid
universitet — jag tänker här särskildt på lärareplatsen i slaviska
språk vid Uppsala universitet, hvilken, som jag vill minnas, inrät-
tades efter motion af enskild motionär i denna kammare.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i
enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först
på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt
vidare därpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställen och
antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna
reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken
upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 13—18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
uppförande af
en professur i
öron-, näs-
och halssjuk-
domar vid
Karolinska
institutet.

Punkten 19.

Med föranledande af Kungl. Majt:s därom gjorda framställ-
ning hade utskottet i nu föredragna punkt på angifna grunder
hemställt, att Riksdagen måtte å ordinarie stat för Karolinska
mediko-kirurgiska institutet uppföra en professur i öron-, näs-

och halssjukdomar med enahanda aflöningsförmåner, som tillkomme institutets professorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehafvare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser, äfvensom att för ändamålet höja det ordinarie anslaget till institutet med ett belopp af 7,500 kronor.

*Angående
uppförande af
en professor i
öron-, näs-
och halssjuk-
domar vid
Karolinska
institutet.*

(Forts.)

Herr Lindgren: På sin tid bekämpade jag såväl i fakulteten som i konsistorium och sedermera i Riksdagen ett uppkommet förslag att sönderdela ett läroämne och inrätta två professorer för detsamma, men min mening lyckades icke göra sig gällande. Det oaktadt har jag i fråga om sönderdelning af läroämnen precis samma åskådning i dag, som jag då omfattade. Emellertid hindrar detta icke mig att här lifligt förorda det föreliggande förslaget om en ny professor, ty denna sak ligger på ett helt annat sätt. I det fallet, då jag motsatte mig en sådan åtgärd, var det fråga om att göra en fullständigt onaturlig sönderdelning af ett enhetligt ämne uti tvenne. Här återigen är det fråga om att vinna en själfständig ställning åt en specialitet, som i likhet med andra sådana, såsom t. ex. gynekologi och obstetrik o. s. v., så småningom hafva utvecklat sig till själfständighet. Det är ju alldeles gifvet, att sådana böra afskiljas på grund af att de behöfva sin målsman och på grund däraf att ämnenas natur innebär eller förutsätter ett särskilt och inträngande detaljstudium i de respektive sjukdomar och förhållanden, för hvilkas bedömande och behandlande det är nödvändigt att hafva en person, som uteslutande ägnar sig därät och vunnit nödig teknisk färdighet.

I afseende å den föreliggande propositionen och den utredning, som föregått densamma, skulle man kunna göra den bemärkningen, att man ordnat saken så — som för resten är mycket bra — att innehafvaren af denna professor kommer att blifva öfverläkare på den blifvande kliniken. Hvad man skulle kunna fästa sig vid härvidlag är, att denna öfverläkareplats, med hvilken professuren måste vara förbunden, är redan besatt. Man har därigenom, synes det mig, predestinerat innehafvaren till denna nya befattning. I detta speciella fall har jag ingenting däremot, men jag tror icke, att man öfver hufvud taget får generalisera ett sådant tillvägagående. Hufvudsaken af hvad jag velat säga är, att, då Kungl. Maj:ts regering funnit tiden inne för inrättande af en sådan professor vid Karolinska institutet, jag hoppas, att det ej måtte dröja länge, förrän det skipas rättvisa emellan de olika undervisningsanstalterna, och universiteten i Uppsala och Lund sålunda få likartade professorer, och detta så mycket mera, som tjänstgöringen vid en öron-, näs- och hals-klinik måste begränsas till ett relativt fåtal tjänstgörande, för så vidt de skola kunna få någonting se, lära och inhämta. Både för lärjungarna och patienterna är det en högst olämplig sak att hafva

*Angående
uppförande af
en professur i
öron-, näs-
och halssjuk-
domar vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

ett för stort klinikentantal samtidigt, och jag föreställer mig således, att om den klinik, som finnes i Stockholm, inrättas för 20 sängar, är det äfven från den sidan af vikt, att likartade institutioner komma till stånd i Uppsala och Lund; och det vore en gifven fördel för klinikenterna och skulle i någon mån kunna råda bot för den annars oundgängliga följden af en viss förlängning uti studietiden, ifall det blefve möjligt att göra denna tjänstgöring äfven vid universitetet.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag med denna vördsamt uttalade önskan och förhoppning.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 20—22.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Om inrät-
tande af nya
lärare tjänster
vid de all-
männa läro-
verken.*

Punkten 23.

I en inom Andra kammaren af herr *K. Starbäck* väckt motion (n:r 92) hade föreslagits, att Riksdagen måtte, för beredande af medel för upprättandet från och med den 1 januari 1912 af 18 lektors- och 9 adjunktstjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämde, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 99,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt på andragna skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Starbäck's förevarande motion måtte, för beredande af medel för upprättandet från och med den 1 januari 1912 af 5 adjunktstjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämde, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 15,000 kronor.

Herr *Hernlund*: Jag har ansett mig icke böra låta denna punkt i utskottets utlåtande passera utan att yttra några ord i anledning af det ännu alltjämt pågående s. k. extralärareläendet. Herr *Starbäck* har i Andra kammaren väckt en motion i syfte, att man skulle kunna få tillgångar för besättande af 18 lektors- och 9 adjunktstjänster samt att för detta ändamål reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle höjas med 99,000 kronor. Herr *Starbäck* har nu lämnat en utredning om huru man inom statsutskottet resonerat under åtskilliga år, nämligen åren 1907, 1908, 1909 och 1910. Han har framhållit, hurusom man redan vid omorganisationen af de allmänna läroverken år 1904 ansåg, att man borde se till, att förhållandet mellan ordinarie och extra lärarbefattningar vid de allmänna läroverken skulle

vara sådant, att det icke blefve mera än omkring 40 extra lärarbefattningar. Huru är nu förhållandet för det närvarande? Jo, herr Starbäck besvarar denna fråga i sin motion, hvilken uti nu ifrågakommande afseende är återgifven på sid. 32 i statsutskottets utlåtande, sålunda, att höstterminen 1910 tjänstgjorde vid de allmänna läroverken 236 icke ordinarie lärare. Af dessa voro 132 innehafvare af extralärarbefattningar, således extra lärarantalet 132 — en betydlig skillnad, som hvar och en kan finna, emellan omkring 40 och 132. Och samtidigt med att dessa 132 tjänstgjorde som extra lärare funnos nu åtskilliga andra extra ordinarie, hvilka tjänstgjorde som vikarier, och dessas antal uppgick till 104. Nu säger man, att detta är ett bedröfligt förhållande, och det medgifver ju också statsutskottet, men det vill icke ens göra så mycket i det syfte herr Starbäck yrkat som att skaffa ytterligare 27 ordinarie lärarbeställningar, utan inskränker dessa till de föreslagna 5. Hvad är nu anledningen till detta? Jo, säger man, öfverstyrelsen har framhållit, att det blott finnes 91 (herr Starbäck säger 101) kompetenta bland alla dessa 236, som skulle kunna ifrågakomma till befordran. Och det finnes åtskilliga af de på ordinarie stat upptagna platserna, som för närvarande icke äro besatta, och de uppgå till 44, enligt hvad man inhämtar på sid. 41 af utskottets utlåtande. Nå, om det finnes 91 kompetenta och 44 platser lediga, synes det mig som om det skulle vara åtminstone dubbelt och litet därutöfver af tillgängliga krafter — för att icke tala om de många ordinarie adjunkter, som äro kompetenta för befordran till lektorat. Ja, säger man, det vill man icke bestrida, men när det gäller att tillsätta en plats, bör man se till, att man har åtskilliga kompetenta sökande, så att man blir i tillfälle att välja och erhålla för läroverken fullt lämpliga lärare. Ja, det där är nog mycket sant, men å andra sidan är det också en sanning, att man bör icke ställa så till, att under tiden, tills man erhåller ett tillräckligt eller önskad antal täflande, läroverken måste för att hålla undervisningen uppe engagera en hel hop lärare, som icke ens ha så mycken kompetens, att de aflagt en akademisk examen. Det visar sig af den framställning, som öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk afgifvit med anledning af lärarnes hemställan om löneförhöjning, att det under höstterminen 1909 fanns och således sannolikt i ännu högre grad nu finnes ett stort antal lärare, som icke aflagt akademisk examen och naturligtvis i öfrigt saknar den skolning, som profäret medför. Deras antal uppgick enligt en tabellarisk bilaga till 30 stycken. Sålunda, under en tid, då man af månhet för att läroverken skola få till ledigförklarade platser så stort urval som möjligt att välja på, håller man utan vidare till godo med att taga till extra ordinarie lärare personer, som icke ens aflagt någon akademisk examen. — Hur är det för öfrigt för närvarande med den där inkompetensen,

Om inrättande af nya läraretjänster vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Om inrättande af nya lärarejänster vid de allmänna läroverken
(Forts.)

som öfverstyrelsen talar om? Jo, inkompetensen skulle väsentligen bestå därunder, att vederbörande lärare icke efter profäret tjänstgjort tvenne år. Redan på den tiden, då den sista läroverkskommittén var samlad, framhölls af tre utaf denna kommittés ledamöter såsom en oegentlighet eller obillighet, att man fordrade, att lärare, som gått igenom profär och på grund af aflagd akademisk examen voro kompetenta, skulle gå ytterligare två år, innan de kunde få söka en ordinarie plats. Detta anser jag också vara ett missgrepp, ty ett faktum är, att profäret ofta genomgås af personer, som hafva en så afgjord fallenhet för lärarkallet och under profäret erhållit så goda vitsord icke blott för fallenhet, utan också för skicklighet, att dessa utan tvekan kunde befordras till ordinarie platser.

Jag anser därför, då det nu är fråga om den utredning, som statsutskottet förordar, att man vid denna utredning bör taga i öfvervägande, om icke man kunde i vissa afseenden förändra de bestämmelser, som nu gälla med hänsyn till kompetensvillkoren. Men utredningar i all ära, de tjäna till intet, om icke vederbörande försöka att bota sjukdomen i grunden, och hvad är det då för botemedel, som härför skall användas? Jo, det är helt simpelt, att man bereder lärarkåren en annan ställning, som gör det lockande för de unga, hvilka studera vid universiteten, att ägna sig åt lärarbanan. För närvarande kunna ej villkoren vara synnerligen lockande, och det visar sig också, att inom de discipliner, genom hvilkas studium det finnes möjligheter till bättre anställningar än vid de allmänna läroverken, de allra flesta icke ägna sig åt lärarbanan, så t. ex. på det matematiskt-naturvetenskapliga området. Där gå de unga studerandena hellre igenom tekniska högskolan eller andra läroanstalter, hvarest deras insikter i de matematiskt-naturvetenskapliga ämnena kunna bereda större både heder och ekonomiska fördelar.

Jag anser sålunda, att, om man vill göra ett slut på detta för läroverken så skadliga förhållande, att undervisningen delvis måste uppehållas genom lärare, som icke äro sin uppgift vuxna eller ens ha så mycken förberedelse för lärarkallet, att de undergått en akademisk examen, om, säger jag, man vill förebygga ett fortfarande af detta elände, måste den framställning, som blifvit gjord af elementärlärarne om förbättrad aflöning, blifva med snaraste behandlad, och man måste tillse, att äfven de, som inträda på lärarbanan, få det fördelaktigt och framför allt fördelaktigare än nu i det afseendet, att de icke måste gå två år efter profäret, innan de få söka en ordinarie befattning, huru vackra vitsord de än månne hafva.

Jag har intet yrkande att göra, utan har blott velat uttala den förhoppning, att vi måtte få till stånd en utredning i ämnet

innan nästa riksdag och att det sedermera kommer att handlas i öfverensstämmelse med denna utredning.

Om inrättande af nya läraretjänster vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 24—28.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

I två till sin motivering lika lydande motioner, väckta, den ena inom Första kammaren (nr 7) af herr *H. Hammarskjöld* och den andra inom Andra kammaren (nr 259) af herr *P. O. Lundell*, hade föreslagits, af den förre att Första kammaren och af den senare att Andra kammaren ville för sin del besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till nästa års riksdag framlägga förslag om ändrade bestämmelser rörande understöd till enskilda läroanstalter för att möjliggöra anordnande af undervisning i praktiska ämnen i större omfattning än nu ägde rum.

Om ändrade bestämmelser rörande understöd till enskilda läroanstalter.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda grunder hemställt, att ifrågakarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Hammarskjöld: Jag tror icke, att jag mycket tager miste, om jag säger, att den föreliggande motionen är mycket litet känd af kammarens ledamöter och att endast ett fåtal läst igenom motionen, och jag undrar icke alls på det, ty med den öfversvämmning af riksdagstryck, som vi hafva att läsa, är det ursäktligt, om man inskränker sig till sådant, som man intresserar sig för eller känner sig särskildt tvungen att taga del utaf.

Frågan gäller här att bereda större möjligheter för utvidgning af undervisningen i praktiska ämnen vid enskilda läroverk och speciellt i flickskolorna. Riksdagen har anslagit medel till understöd för enskilda läroverk, som vilja meddela undervisning i praktiska ämnen, men Riksdagen har gjort till villkor, dels att icke understödet får öfverstiga ett visst belopp, som för flickskolorna är 1,000 kronor, och dels att vederbörande kommun skall anslå minst lika mycket, som staten lämnar. Huru har detta nu utfallit i praktiken? Jo, på det sätt, att af 79 flickskolor i landet ha icke mer än 34 begagnat sig af rättigheten att erhålla statsunderstöd, således icke på långt när hälften af alla flickskolorna, och att i de allra flesta meddelas undervisning i praktiska ämnen till så ringa grad och med så obetydligt tim-

*Om ändrade
bestämmelser
rörande
understöd till
enskilda läro-
anstalter.*
(Forts.)

antal, att den verkliga nyttan icke blir på långt när den statsmakterna afsett. Hvad är då orsaken till att flickskolorna icke begagnat sig af denna rättighet? Ja, det kan ju vara flera orsaker, det kan ju bero på att icke ännu den stora allmänheten och särskilt föreståndare och föreståndarinnor för flickskolorna fått riktigt klart för sig betydelsen af den praktiska undervisningen. Men jag tror, att i de allra flesta fall är det ekonomiska skäl, som stå hindrande i vägen. Det är ju så, att flickskolorna erhålla ett statsunderstöd af högst 5,200 kronor för sin undervisning i allmänhet, oberoende af hvad som kan lämnas till den praktiska undervisningen. Men med erhållande af detta statsunderstöd följer oeftergifligen det villkoret, att vederbörande kommun eller enskilda donatorer skola ha lämnat minst samma belopp årligen. Nu har det på många ställen i landet varit ganska svårt att få ihop det där bidraget, som behöfts från kommunernas sida för att blifva berättigade att mottaga statsunderstödet. För att kunna hålla flickskolorna uppe, måste man dock skaffa dessa penningar. Men det är icke en skyldighet att införa praktisk undervisning, det är en utgift, som de kunna undandraga sig, och de göra det därför, att de hafva svårt att skaffa penningar. Men det är ju statsmakternas mening, att man skall leda ungdomens uppfostran i allmänhet vid högre och lägre anstalter uti mera praktisk riktning. Det göres ju utredningar för saken och ansträngningar på många håll, och detta anslag, som lämnas af Riksdagen, vittnar ju om att statsmakterna ha blicken öppen för betydelsen däraf. Då synes det mig, att också staten bör se till, att den underlättar så mycket som möjligt för skolorna att kunna meddela sådan undervisning. Det är fördenskull som jag i min motion begärt, att villkoret om att vederbörande kommun skall bidraga med samma belopp som staten till den praktiska undervisningen skulle tills vidare upphävas. Jag tror icke, att det blir möjligt att på något annat sätt kunna komma till något tillfredsställande resultat. Nu kan man fråga, hvarför jag kommit med min motion redan nu, och det påpekas af utskottet, att alltför liten tid förflutit (utskottet pekar nämligen på 1909 såsom det år, som här skulle vara det bestämmande) alltför liten tid har förflutit för att man skulle hafva en tillräcklig erfarenhet att stödja sig på. Nej, vi skola icke utgå från år 1909, utan vi skola utgå från år 1896; så lång erfarenhet ha vi verkligen i denna del att stödja oss på, och därför har jag ansett, att man nu har tillräcklig erfarenhet.

Nu är förhållandet, att anslaget år 1909 bestämdes att utgå under en treårsperiod, åren 1910, 1911 och 1912. Med nästa år utgår således treårsperioden. Då måste den frågan upptagas till ny behandling, huruvida anslaget skall förnyas, och om det skall ske under förändrade villkor. Jag har ej ansett olämpligt, att Riksdagen uttalade sig i denna fråga och liksom fäste Kungl.

Maj:ts uppmärksamhet på, att det här gällde en angelägenhet, som det vore skäl att taga i betraktande. Jag nästan vill hoppas, att Kungl. Maj:t skall kunna göra det utan Riksdagens uttalande, men jag tror, att det skulle kunnat vara nyttigt, om Riksdagen velat göra ett sådant uttalande.

*Om ändrade
bestämmelser
rörande
understöd till
enskilda läro-
anstalter.*

(Forts.)

Utskottet talar om, att det nog är bra, att utbildning i praktiska färdigheter beredes lärjungarna i de enskilda läroverken, blott det kan ske utan obehörigt intrång på det teoretiska undervisningsområdet. Ja, menas med detta uttryck, att man icke alls skulle få göra någon inskränkning i den teoretiska undervisningen, då fruktar jag, att saken är dömd från början, ty jag fruktar, att det knappt finnes möjlighet att pålägga flera timmars arbete, än skolornas alumner redan hafva. Men jag tror å andra sidan, att det kunde vara skäl att taga i öfvervägande, om det ej kunde vara lämpligt att minska litet på den teoretiska undervisningen. Alltför länge hafva vi här i landet left i den föreställningen, att det bokliga vetandet är något för mer än den praktiska dugligheten, att hufvudets arbete är för mer än handens. Jag tror, att det är på tiden, att vi börja se saken från en annan sida.

Utskottet säger, att det icke kan tillstyrka, att »endast på grund af den af motionärerna uttalade åsikten om otillräckligheten af de enligt nu gällande bestämmelser utgående understöden för dylik utbildning» Riksdagen skulle göra en ändring. Nej, här är ej fråga om några åsikter, utan här är fråga om den rena, rama verkligheten. Och verkligheten visar ju, att det icke är hälften af antalet flickskolor, som begagnat sig eller, låt mig rättare säga, kunnat begagna sig af rättigheten att erhålla statsunderstöd. Jag tror det vore nyttigt, om Riksdagen kunde bibringas den åsikten, att här verkligen behöfver göras en förändring.

I öfrigt är det rätt egendomligt att gifva akt på statsutskottets motivering. I den tjocka bok, som vi fingo häromdagen, anföres såsom skäl för afslag, att det icke finnes »någon som helst utredning angående den omfattning, i hvilken de olika läroanstalterna tillgodogjort sig de redan nu förefintliga möjligheterna till sådant understöd». Men i går fingo vi ett tilläggsblad, där dessa ord äro modifierade och det heter: »med den ringa erfarenhet man hitintills kunnat förvärfva angående den omfattning» etc. Vid justeringen har man förmodligen funnit, att det icke ginge an att åberopa sig på bristande utredning, när motionärerna just begärt, att Kungl. Maj:t skulle göra en utredning och på grund af den utredningen framlägga förslag, samt för öfrigt motionärerna framlagt all den utredning, som från deras sida är möjlig.

Icke heller är det här meningen, att man skulle ändra några nyligen antagna bestämmelser. De nu gällande bestämmelserna datera sig nämligen icke från 1909, utan från 1896.

*Om ändrade
bestämmelser
rörande
understöd till
enskilda läro-
anstalter.* Jag tror nu visserligen icke, att med ett alldeles enhälligt statsutskott det finnes någon förhoppning om, att kammaren skulle vilja gå en annan väg, än utskottet föreslagit, men jag tillåter mig i alla fall, herr talman, att, på grund af hvad jag nu anfört, yrka bifall till min motion och afslag å utskottets hemställen.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Utskottet säger, att det till fullo uppskattar värdet af, att utbildning i praktiska färdigheter beredes lärjungarna vid de enskilda läroverken, och har således uttalat, att det instämmer med motionärerna däri, att det vore mycket önskvärdt, att undervisningen i dessa läroverk må kunna anläggas i praktisk riktning; och för min enskilda del har jag förut haft tillfälle att uttala mig i samma syfte, som motionärerna och den siste talaren nu gjort. Jag vill gärna erkänna, att jag icke fruktar för att också göra en inskränkning i den teoretiska undervisningen för att få bättre plats för den praktiska. Således är det ingen oenighet mellan utskottet och motionärerna i syftet med motionen.

Men när man läser motionen, finner man, att ett bifall till den skulle sträcka sig mycket vidt. Det är icke en obetydlig sak, som där beröres, utan det är en stor pedagogisk plan, en stor omläggning af undervisningen, hvilken skulle få ganska betydande följder både i ekonomiskt hänseende och i pedagogiskt. Det är väl icke underligt, om utskottet tvekar att på ändå så pass löst utkastade tankar fatta ett beslut i den riktning, som motionärerna föreslagit. Visserligen begära motionärerna icke annat än en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Men det veta vi väl, att, om Riksdagen beslutar en skrifvelse på grund af en viss motion, detta måste tolkas och blir tolkad som ett Riksdagens godkännande af i motionen framburna tankar och där utkastade planer. Riksdagen binder sig därvid. Och då det verkligen är en så stor, omfattande plan, som här är framkastad, synes det mig, som om det varit något lättsinnigt af utskottet, om det tillstyrkt den föreslagna skrifvelsen. En sådan skrifvelse skulle medföra en stor utredning. Vi skulle få en kommitté, som skulle få till uppgift att omlägga hela vår undervisning.

Här har arbetat en kommitté, som fått samma uppgift med afseende på folkskolorna, och den har arbetat i flera år; jag vet icke hvad den kostat — den har väl kostat bortåt ett par hundra tusen kronor, utan att man ännu sett något af dess arbete. Det kan naturligtvis ej vara lämpligt att nu ingå till Kungl. Maj:t med en skrifvelse, som skulle hafva liknande påföljd. Därtill kommer också, att den af mig nyss omnämnda kommittén fått en liknande uppgift som den af motionärerna nu föreslagna, men med afseende på folkskoleundervisningen. Det är väl då

alla möjliga skäl till, att man först inväntar denna kommittés förslag, innan man gifver sig in på att begära något liknande i fråga om de högre läroverken. Jag tror därför, att utskottet haft goda skäl att afstyrka motionerna, hvilket afstyrkande — jag upprepar det — på intet sätt underskattar syftet med motionen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Om ändrade
bestämmelser
rörande
understöd till
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)*

Herr Hernlund: Jag skall be att för min del få säga några ord också vid denna fråga. För den händelse motionen egentligen åsyftar att öka de praktiska ämnenas betydelse inom flickskolorna, är jag den förste att säga, att detta vore synnerligen önskligt. Men för den händelse det är meningen att i de privata goss-skolorna införa en företrädesvis praktisk utbildning, så och då jag antager, att, om det skulle blifva fråga härom, med den kärlek, som finnes till likformighet inom Sveriges undervisningsväsen, äfven de allmänna läroverken snart skulle blifva ett slags förberedande yrkesskolor, skall jag be att för min del få på förhand uttala en förhoppning, att så icke måtte ske.

Det finnes i vår skolhistoria en period, som kallas utilitarismens tidevarf. Detta inföll under frihetstiden, då hattpartiet styrde och ställde, eftersom det ansåg nyttigt och lämpligt. Då drog man sig ej för att eliminera bort sådant, som tjänade till att utveckla förståndet, blott man fick införa färdighet i åtskilliga praktiska yrken. Ja, man gick så långt i sin reformiver, att man ville predestinera vissa lärjungar att blifva t. ex. snickare, skomakare o. s. v. Och allt det där skulle afgöras efter yttre omständigheter. Men hattpartiets regim hade lyckligtvis ett slut, och man gick fri ifrån att få nämnda program genomfördt. Det finnes emellertid förslag i den vägen utarbetade, som jag skulle vilja rekommendera åt den högt ärade motionären att studera och som tvifvelsutän komme att afskräcka honom från åtskilligt, som han förordat.

Att man naturligtvis icke skall lägga an på, att läroverken skola framför allt uppamma personer, som skola trängas om statstjänster, är jag den förste att anse såsom icke blott önskvärdt, utan rent af nödvändigt. Men man skall se till, att på de rätta områdena de praktiska intressena få sina platser, men att de icke uttränga de teoretiska intressena på sådana områden, där dessa hafva sin berättigade plats. Jag anser därför, att med det oerhörda mångahanda, som redan finnes på vår undervisningsplan och som måste reduceras, om det icke skall blifva allenast ytlighet — aliquid in omnibus, sed nihil in toto — man måste se till, att man icke ökar läroverkens undervisningsobjekt, utan i stället minskar dem. Må det gärna blifva en mångfald olika läroverk — jag har i motion sökt verka för det — men må vi bevaras från att få utilitarismen in i vårt skolväsen. Och jag vill redan nu säga, att de försök, som hittills gjorts med detta, näm-

*Om ändrade
bestämmelser
rörande
understöd till
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)*

ligen genom införande i realskolans fjärde, femte och sjätte klasser af laborationsöfningar och dylikt, förklaras af praktiskt folk för humbug och af åtskilliga lärare likaså. Det är således ganska viktigt, att man ser sig noga för, innan man ännu en gång skrifer utilitarism på sin pedagogiska fana.

Herr Hammarskjöld: Herr vice talmannen har talat om den längesedan tillsatta och fortfarande sittande kommittén för folkundervisningen. Han framhöll därvid, att denna kommitté har att för våra folkskolors vidkommande behandla frågan, huru man skall få in undervisningen i en mera praktisk riktning, och antydde, att man borde afvakta resultatet af denna kommittés arbete. Jag kan icke förstå, att den saken har det ringaste att göra med den fråga, som här föreligger. Här är icke fråga om att införa något nytt, utan här är fråga om att göra det möjligt för de läroverk, som finnas, att begagna sig af den rättighet, som Riksdagen har medgifvit dem, att få understöd till praktisk undervisning. Hvad har detta att göra med folkskoleundervisningskommittén? Det förstår jag icke.

Herr Hernlund uttryckte farhåga för, att, om den här lusten att införa praktisk undervisning i läroverken skulle komma in i stor utsträckning i statens läroverk, de rent af skulle förvandlas till yrkesskolor. Jag tror icke, att jag hörde fel. Ja, det tycker jag verkligen är någonting, som påminner om det gamla ordspråket om att måla den onde på väggen för att få piska honom. Jag förstår icke, att här kan uttalas en sådan fruktan i det hänseendet. Här är ju endast fråga om de enskilda läroverken. De allmänna hafva sin målsman i Kungl. Maj:ts regering och i öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk. Jag har härvidlag endast gjort mig till målsman för de enskilda läroverken. De intaga ju en helt olika ställning mot statsläroverken. De äro i allmänhet ett slags försökläroverk, kan man säga. De hafva en viss frihet att gå nya vägar och göra nya försök. Jag har alltid ansett, att det är till stort gagn för vårt undervisningsväsen, att det finnes enskilda läroverk, ty jag tror, att statens skolor haft ofantligt mycket att lära af dessa, och att de dragit stor nytta af de erfarenheter, som hämtats från de enskilda läroverken.

Herr Hernlund talade särskildt om omöjligheten eller svårigheten att kunna hafva sådan undervisning, som jag här talat om, i de högre goss-skolorna. Ja, men sådan finnes på flera olika ställen. Sådan finnes vid ett läroverk i Göteborg, sådan finnes i Uppsala, i Palmgrenska samskolan och, jag tror, på två eller tre ställen till, och jag har då icke hört annat, än att på alla dessa ställen resultatet ansetts vara synnerligen godt och alldeles icke afskräckande.

Jag har blott velat säga dessa ord för att uttrycka, att jag

icke på ringaste vis känt mig öfvertygad af de anföranden, som hållits här af de två senaste talarne.

*Om ändrade
bestämmelser
rörande
understöd till
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)*

Herr Hernlund: Den siste ärade talaren framhöll, att jag velat måla någonting fult på väggen. Jag har emellertid blott tagit fasta på ett uttryck af honom, då han sade, att vi alldeles för länge ansett, att undervisningen har till mål hufvudets utveckling, och att vi äfven borde tänka på, att handen får sin. Det där sades af honom mycket vackrare, men jag kan för tillfället icke återgifva det bättre. Det var med anledning af detta, som jag ansåg, att jag kunde skönja i fjärran, i ett aflägsset, men hotfullt fjärran, ett skattande åt utilitarismen. Och det var därför jag sade, att vi måste vara på vår vakt, att icke de högre allmänna läroverken medelbart genom de högre goss-skolorna utvecklas till att blifva något annat, än de böra vara, nämligen till yrkesskolor.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Hammar skjöld*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 30 och 31.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

*Höjning af
förslags-
anslaget till
lönetillskott
åt lärare vid
folkskolor och
småskolor.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 10,000,000 kronor till 10,650,000 kronor eller med 650,000 kr.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en inom Andra kammaren af grefve *R. Hamilton* väckt motion (nr 84), däri föreslagits, att Riksdagen måtte

1:o medgifva, att staten måtte bidraga till aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor med nittio procent i stället för nu sextiosex och två tredjedels procent af fastställda minimilöner samt bestrida utgifterna för ålderstillägg; samt

2:o öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,600,000 kronor eller från det i statsverksproposi-

Höjning af tionen föreslagna beloppet 10,650,000 kronor till 13,250,000 kronor.
 förslags-
 anslaget till
 lönetillskott
 åt lärare vid
 folkskolor och
 småskolor.

(Forts.)

Utskottet hade i förevarande punkt på angifna skäl hemställt,

a) att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 10,000,000 kronor till 10,650,000 kronor, eller med 650,000 kronor; och

b) att grefve Hamiltons ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid föreliggande punkt hade reservation afgifvits af herrar *J. T. Larsson, F. Berg, F. W. Thorsson, P. Olsson, K. Starbäck, A. Ekman, K. V. Rydén* och *J. Ström*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 10,000,000 kronor till 10,650,000 kronor, eller med 650,000 kronor; och

b) att Riksdagen, med bifall till grefve Hamiltons ifrågavarande motion, måtte besluta en ytterligare höjning i samma anslag med 2,600,000 kronor.

Herr Larsson, Jacob: Ehuru jag naturligtvis icke har den allra ringaste förhoppning att inom denna kammare kunna påräkna någon tillslutning till den uppfattning, som funnit uttryck i en vid betänkandet i denna punkt fogad reservation, anser jag det likväl vara min plikt att säga några ord till försvar för reservationen, då jag för min del ställt mig på samma ståndpunkt som de öfriga reservanterna.

Utskottet har betraktat grefve Hamiltons förslag uteslutande ur skatteutjämningsynpunkt. Det kan utskottet visserligen hafva haft ett visst skäl att göra, då ju motionären själf kanske lagt hufvudvikten just på synpunkten af en utjämning af skatterna. Men det finnes dock en annan synpunkt framförd af motionären, och det är den, som reservanterna velat ställa mera i förgrunden, nämligen hänsynen till folkskoleväsendets eget intresse. Då utskottet erkänner, att det finnes mycket stora ojämnheter de olika kommunerna emellan i afseende på beskattningen för folkskoleväsendet, och medgifver, att detta är ett förhållande, som bör afhjälpas, menar utskottet, att denna fråga om ett utjämnande af folkskoleutgifterna bör företagas i sammanhang med frågan om ett allmännare utjämnande af olikheterna i den kommunala beskattningen. Reservanterna hafva däremot ansett, att

just på denna punkt det finnes skäl för att gripa in utan att afbida den stora och vidtomfattande allmänna utredningen om utjämnande af olikheterna i den kommunala beskattningen. Det skälet är folkskoleväsendets eget intresse.

Motionären har påvisat, att under de nuvarande förhållandena det är snart sagdt en omöjlighet för en mängd kommuner inom riket, som äro tungt belastade med utgifter icke blott för sitt folkskoleväsen, utan äfven för andra kommunala ändamål, att tillgodose folkskolans intresse, såsom det bör tillgodoses, och att följden häraf blir, att den uppväxande ungdomen inom en mängd kommuner, enkannerligen på landsbygden, icke får den uppfostran, som den må vara berättigad att kräfva och som folkskoleväsendet är afsedt att bereda den. Det är därför, som reservanterna anse, att det ligger mycket fog i motionärens hemställan att i väsentlig mån öka de bidrag, som böra från statens sida utgå till folkskoleväsendet.

För min enskilda del har jag så mycket hellre slutit mig till reservanternas uppfattning, som de vilja ett steg i en efter min mening alldeles rätt riktning. Jag hyser nämligen den meningen, att, om folkskoleväsendet skall kunna bringas till den höjd, som motsvarar berättigade anspråk, utgifterna därför böra utgå på ett annat sätt än nu. Utskottet hyser betänkligheter mot, att ändamål, som hittills ansetts vara kommunala, skola så här skjutas öfver på staten. Jag har ingen betänklighet i detta fall, då mellan den högre undervisningen, den som meddelas i de allmänna läroverken, och den lägre undervisningen, den som är afsedd för folkets allra största flertal, jag icke kan se någon principiell skiljaktighet, som kan göra det nödvändigt, att den ena undervisningen skall anses för ett statens ändamål och den andra för ett kommunalt ändamål. Min uppfattning är därför, att utvecklingen bör gå i den riktningen, att, liksom staten ensam bär alla utgifterna för lärarkrafterna vid den högre undervisningen, detta bör blifva fallet äfven beträffande folkskoleundervisningen. Först när vi kommit dit, kan folkskoleväsendet höjas till den nivå, som man kan fordra, att det skall intaga.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag, visserligen — som jag började med — utan någon förhoppning på anslutning, ändock anser mig pliktig att i denna punkt yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Grefve Hamiltons motion afser, att anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor skall höjas med 2,600,000 kronor utöfver hvad Kungl. Maj:t föreslagit, hvilket redan innebär en ökning af anslaget med 650,000 kronor. Och det är för enhvar sakkunnig klart, att siffran 2,600,000 icke är fix, utan skulle årligen ytterligare höjas, såvida grefve Hamiltons motion skulle vinna framgång, om näm-

*Höjning af
förslags-
anslaget till
lönetillskott
åt lärare vid
folkskolor och
småskolor.*
(Forts.)

*Höjning af
förslags-
anslaget till
lönetillskott
åt lärare vid
folkskolor och
småskolor.*

(Forts.)

ligen staten skall betala 90 procent af lärarnes aflöningar samt dessutom ålderstilläggen. Man inser mycket väl, att 2,600,000 kronor är endast en begynnelse, och af den sista talaren hörde vi också klart och bestämdt uttalas, att han och förmodligen också reservanterna så menade det. Ty han ville till och med, att staten skulle betala icke blott dessa 90 procent, utan hela aflöningen till folkskole- och småskolelärarna. Det är således en mycket stor statsfinansiell fråga, som här föreligger. Här är det fråga om att i första hand öfverflytta 14 procent af dessa aflöningars nuvarande belopp från kommunerna till staten.

Åtskilliga gånger har jag haft anledning att i denna kamrars uttala mina stora betänkligheter mot den tendens, som alltmera gör sig gällande att på staten öfverflytta utgifter, som hittills ålegat enskilda eller kommuner. Jag anser, att sådant öfverflyttande är mycket betänkligt ur både nationalekonomisk och statsfinansiell synpunkt. Jag tror icke, att kommunernas befriande från dessa utgifter skulle ha till följd, att större sparsamhet komme att göra sig gällande inom den kommunala politiken, och jag är alldeles viss om, att det skulle komma att leda till slöseri med statens medel. Därför anser jag, att man bör vara i hög grad försiktig gentemot alla förslag, som äro likartade med det nu föreliggande, att man bort vara försiktig förut, och att man bör vara ännu försiktigare framdeles. Ty det ha vi en stark erfarenhet af, mina herrar, att det politiska lifvet alltmer kommer att bestämmas under partidisciplinens tecken, och att äfven gemensamma voteringar komma att afgöras i partipolitikens tecken. Stor försiktighet bör därför enligt min uppfattning iakttagas i detta liknande fall.

Hvad nu motionens syfte beträffar, vill jag gärna erkänna riktigheten af påståendet, att skattetyngden för folkskoleväsendet trycker mycket olika för det ena samhället och för det andra, trycker ganska litet på en del stora stadssamhällen, men mycket tungt på en hel del små landskommuner. Men denna ojämnhet i skattetungan gäller icke blott folkskoleväsendet, utan den gäller också i fråga om andra stora områden. Den gäller t. ex. utgifterna för fattigvården. Och motionären säger ju helt uppriktigt i sin motion, att han aktar på detta och anser, att man bör taga steget ut äfven i afseende på fattigvården. Och såvida jag icke missminner mig, har samma motionär förut motionerat om eller åtminstone talat om ojämnheten i fråga om vägskattens tyngande natur. Det är således här i motionen fråga endast om ett område vid sidan af många andra, där skattetungan är olika för olika kommuner. Att en utredning beträffande nu antydda förhållande bör göras, vill jag naturligtvis icke bestrida, men jag anser det vara nödvändigt, att den sker i sådan omfattning, att man icke tager hänsyn blott till folkskolebeskattningen, utan också till öfriga skatteformer. Det är först därefter, som det

kan bli fråga om hvad staten kan göra för att underlätta en del kommuners folkskoleväsende.

Hvad nu särskildt beträffar förslaget, att man skulle utjämna beskattningen genom att staten öfvertager aflöningen till folkskole- och småskollärarna till så hög procent som 90 % jämte ålderstilläggen, så är att märka, att detta skulle gälla icke blott sådana kommuner, som äro oskäligt tyngda af denna beskattning, utan det skulle gälla alla kommuner i riket. Då frågar jag herrarna: »Är det verkligen rimligt att på staten öfverflytta så stor del af denna kostnad äfven för sådana kommuner, som icke äro i behof af en sådan öfverflyttning? Är det skäl att flytta denna kostnad från kommunerna och lägga den på staten? Därför att det finnes en hel del kommuner, som behöfva understöd af staten, skall man därför befria dessa kommuner, som alldeles icke behöfva det? Detta synes mig vara fullkomligt orimligt. Och ehuru motionären utgår från synpunkten att det skulle åstadkommas en skatteutjämning, är det tydligt, att det icke blefve någon skatteutjämning, däri genom att staten öfvertager denna del af utgifterna, ty det blefve lika liten proportion mellan den ena kommunen och den andra i detta fall, fastän den ena komme att känna skatten mindre.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten på, huru mycket behöfver ordnas, innan man kan på staten lägga de hufvudsakliga utgifterna för folkskoleväsendet. En kommun kan inrätta huru många skolor som helst, utan att staten har därmed någonting att skaffa. Nu säger man kanske: »De inrätta väl icke flera än som äro behöfliga.» Ja, det vill jag icke gå in på. Den, som handlagt folkskoleärenden under så många år som jag, vet, huru som hvarje liten by vill ha sin skola. Detta är aktningsvärdt och tilltalande. Men kan det vara riktigt, att staten skall aflöna huru många lärare, kommunen än anställer, utan att staten därvid har något att säga till om? Eller om en kommun inrättar skolor efter hvilken typ som helst, A, B, C, D, E eller F, kan det vara rimligt, att staten skall vara skyldig att betala möjligen hela minimiaflöningen, huru många anordningar inom folkskoleväsendet än utan statens samverkan göras i nu antydd riktning?

Jag vill icke bestrida, att det ligger något berättigadt i motionen, men jag anser orimligt att bifalla den i den utsträckning, den här föreligger. Det kan hända, att man bör bereda sådana kommuner, som befinnas vara oskäligt tyngda och som behöfva understöd för att få ett någorlunda skäligt folkskoleväsende, något understöd, som pröfvas i hvarje särskildt fall efter en viss norm. Den vägen har Riksdagen redan gått, då Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t beviljat bidrag till folkskoleväsendet i Norrland. Nu säger man, att det skulle bli så inkrångladt att göra en sådan fördelning. Jag tror icke, att det skulle bli så

*Höjning af
förslags-
anslaget till
lönetillskott
åt lärare vid
folkskolor och
småskolor.*

(Forts.)

Höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.
(Forts.)

farligt inkrångladt, om man t. ex. ginge ut från, att, därest en kommun betalar så och så mycket per fyrk för folkskoleväsendet, den skulle få bidrag från statens sida. Jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att för icke mer än några år sedan den, som då ansågs vara den främste representanten för folkskoleväsendet i vårt land, herr Hammarlund, uttalat sig i denna riktning.

Jag har kanske uppehållet mig för länge vid den här frågan, men jag har ansett, att man borde peka på att denna motion innebär, sådan den nu föreligger, ganska mycket, och att den i sig förebådar en ännu mycket betydelsefullare framtidsutveckling. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Sörensson: Jag skall icke bli långvarig.

Jag vill blott, herr talman, peka på, att denna motion verkligen häntyder på förhållanden i samhället, som äro ganska betänkliga, men på samma gång vill jag också peka på, att det sätt, på hvilket motionären vill afhjälpa dessa missförhållanden, enligt mitt förmenande icke är det rätta. Det gifves kommuner i vårt land, särskildt i Västergötland, tror jag mig minnas, där kommunalskatten går till 29 kronor 20 öre per bevillningskrona. Det finnes andra däremot, såsom t. ex. Orsa, där det knappast finnes någon kommunalskatt alls. Att detta är oegentligt och orimligt, är alldeles tydligt. Men skulle det afhjälpas på det sätt, motionären här föreslagit, skulle följderna bli den, att den rika och mycket litet betungade kommunen skulle få sin börda helt och hållet aflyftad, utan att den fattigas börda därigenom skulle bli i nämnvärd grad lättad. Ty det är klart, att öfriga kommunala angelägenheter, såsom fattigvård, vägar o. d., betunga mycket stora utgifter.

Nu tror jag, att det enda sättet att afhjälpa olägenheten vore att lämna understöd till de mest betungade kommunerna och icke skära alla kommuner öfver en kam, så att alla skulle ha lika del i statsanslaget. Den principen har redan praktiserats i någon mån i de norrländska socknarna och kommer väl också att tillämpas på en del andra områden i Sverige. Såvidt jag vet, har Riksdagen redan skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit om en utredning med afseende å den kommunala skattetungan, och jag tycker, att det vore skäl att afvakta hvad följden blir däraf.

Jag får således yrka bifall till utskottets förslag, hvilket innebär afslag å motionen.

Herr Steffen: Det synes mig här föreligga ett mycket viktigt allmänt samhällsintresse, nämligen det intresset, att folkskolebildningen öfver hela landet kan göras likartad hvad kvaliteten beträffar, och att vi så småningom arbeta oss bort från det missförhållandet, att folkskolebildningen blir sämre i de

ekonomiskt mindre väl situerade kommunerna och bättre i de ekonomiskt bättre ställda. Den blotta tillfälligheten, att kommande medborgare äro födda i fattigare kommuner, medför för dem den nackdelen, att de bli mindre väl uppfostrade än de, som äro födda i bättre ekonomiskt situerade. Och det synes mig, att hvad som innehålles i reservationen skulle leda oss fram ett steg i rätt riktning, samt att vi då också böra taga detta steg. Hvad här af herr vice talmannen yttrats om den nationalekonomiska och statsfinansiella innebörden af detta förslag, kan jag icke biträda. Man synes mig icke ha någon anledning att göra en sådan skillnad mellan statsskatt och kommunalskatt, som här blifvit gjord. Det är dock Sveriges skattepliktiga medborgare, som betala båda dessa skatter, och om de betala för ett visst ändamål i form af kommunalskatt eller i form af statsskatt, kan vara skäligen likgiltigt. Säkert är, att skattebördorna bli likformigare fördelade, när det är fråga om ett allmänt nationaländamål, om bördan bäres genom statsskatt, än om den bäres genom kommunalskatt. Således skulle här icke någon ökning af svenska folkets skattebördor komma att äga rum, utan endast en rättvisare fördelning, som dessutom skulle medföra den stora fördelen, att folkskoleväsendet skulle kunna kvalitativt utjämnas och höjas. Jag får därför yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Höjning af
förslags-
anslaget till
lönetillskott
åt lärare vid
folkskolor och
småskolor.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 33—35.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 36 och 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38 och 39.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—49.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Punkterna 50—79.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

*Anslag till
lärare i
teologisk en-
cyklopedi
m. m. vid
universitetet i
Lund.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för uppehållande vid universitetet i Lund af undervisning och examination i teologisk encyklopedi och teologiska prenotationer, enligt de närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t meddelades, på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Utskottet hade på åberopade skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. G. L. Billing*, *H. Andersson* och *O. Jonsson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, grefvarne *P. O. L. Klingspor* och *C. O. Taube*, herrar *P. Sörensson* och *O. Björklund*, friherre *H. C. Falkenberg* och herr *G. Olsén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte för uppehållande vid universitetet i Lund af undervisning och examination i teologisk encyklopedi och teologiska prenotationer, enligt de närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t meddelades, på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 5,000 kronor, under villkor att, därest vederbörande lärare vore innehafvare af docentstipendium, arvodet för ifrågavarande undervisning och examination skulle minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstege 5,000 kronor.

Herr vice talmannen: Här är nu den andra punkten, där jag ansett mig böra teckna mig som reservant i en fråga, som rör Lunds universitet.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 5,000 kronor för uppehållande vid universitetet i Lund af undervisning och examination i teologisk encyklopedi och teologiska prenotationer. Utskottet har yrkat afslag på denna Kungl. Maj:ts proposition på den grund, att utskottet anser, att Kungl. Maj:t borde i stället ha begärt anslag till professur i dessa ämnen. Genom att så göra har utskottet trädt in på en väg, som det mig veterligen förut aldrig vågat sig in på. Att,

då Kungl. Maj:t för ett visst ändamål begär ett visst anslag, Riksdagen afslår detta därför att Riksdagen anser, att man bör bevilja ett högre anslag, det är en nyhet inom statsutskottets historia. — Nå, där framkomma många nyheter nuförtiden, och detta är bara ett bevis till många andra, att jag för min del börjar bli för gammal inom utskottet och icke kan följa med detsamma. — Jag anser, att det är en ganska öfverklig afväg, som statsutskottet gifvit sig in på, då det gått in på den väg, som här föreligger.

Jämför jag Kungl. Maj:ts förslag och utskottets, finner jag, att det är den likheten dem emellan, att båda erkänna, att vid universitetet i Lund föreligger behof af undervisning i dessa ämnen, men Kungl. Maj:t anser, att denna undervisning kan meddelas af en docent med docentstipendium plus ett särskildt anslag. Statsutskottet däremot anser, att vi skola ha en professur, och anför sina skäl därför samt yrkar afslag å Kungl. Maj:ts förslag. Nu gäller det här icke blott den principfrågan, om statsutskottet, som enligt grundlagen har till uppgift att se till, huruvida man icke kan spara, bör i strid därmed här säga: »nej, det bör vara mer, än som begäres», — detta är den ena principfrågan. — Den andra frågan är den, huru nya behof af undervisning skola tillgodoses. Nu ser det ut, som om statsutskottet ansåge, att sådana behof alltid skulle fyllas med inrättande af professorer. Kungl. Maj:t däremot anser, att det kan ske på ett annat sätt. Det var en stor förmån, då de extra ordinarie professorerna förvandlades till ordinarie genom 1908 års löneroglering. Ty det var lärarbefattningar af likartad beskaffenhet och med likartad kompetens. Det fanns ingen annan skillnad dem emellan än lönerna och deltagandet i konsistorium. Men redan då ansåg jag och många med mig, att om man upphäfdde skillnaden emellan de ordinarie och de extra ordinarie professorerna, komme det dock alltjämt att vid universiteten föreligga behof af lärarkrafter och undervisningsformer af förberedande natur, såsom det alltid har funnits, så länge universitet funnits i vårt land. Detta har också visat sig bli förhållandet. Ty vi ha fått vid universiteten inrätta den ena befattningen efter den andra för att åstadkomma en undervisning, som man ansåg, åtminstone att begynna med, icke böra föranleda anslag till en professur. Så ha t. ex. båda universiteten anslag för undervisning i litteratur- och konsthistoria, och vidare har beviljats anslag för undervisning vid Lunds arkeologiska museum. Nu kan man uttrycka detta så, att Kungl. Maj:t i nu föreliggande fall vill ha lärarbefattning af den natur, att läraren har docentstipendium eller däremot svarande anslag af 2,500 kronor och dessutom 2,500 kronor för den ökade undervisningsskyldigheten. Detta är Kungl. Maj:ts proposition. Och jag kan aldrig komma ifrån, att jag anser, att denna anordning från Kungl. Maj:ts sida är förklarlig

*Anslag till
lärare i
teologisk en-
cyklopedi
m. m. vid
universitetet
Lund.*

(Forts.)

*Anslag till
lärare i
teologisk en-
cyklopedi
m. m. vid
universitet
i Lund.*

(Forts.)

och kan för närvarande godkännas. Här är nämligen fråga endast om en begynnelse. Det är ingenting, som hindrar, att, om det visar sig, att så behöfves, man framdeles begär anslag till en professur. Hvarför skall man då i år afslå Kungl. Maj:ts proposition?

Man säger, att genom ett bifall lägges hinder i vägen för ett anslag till en professur i framtiden. Detta kan icke bevisas. Men hvad som är säkert är, att, om Riksdagen afslår Kungl. Maj:ts proposition om ett anslag för 1912 å 5,000 kronor för här ifrågavarande ändamål, följden blir, att af det anslag å 5,600 kronor, som Kungl. Maj:t har till sin disposition, 2,500 kronor fortfarande skola tagas för ändamålet, och att teologiska fakulteten icke får något docentstipendium att utdela 1912. Häraf skulle skada vederfaras universitetet, och äfven på denna grund yrkar jag bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Herr vice talmannen har nyss för andra gången talat om de afvägar, som statsutskottet på senare tider beträddt, och att det är alldeles orätt af statsutskottet att afstyrka Kungl. Maj:ts proposition och därvid i sin motivering tala om behofvet af en professur. Herr vice talmannen sade, att något sådant hade han aldrig förr varit med om. Men herr vice talmannen har säkert under sin långa tid i statsutskottet varit med om »välvilliga motiveringar», som lofvat mycket mera än denna. Här är bara fråga om, att statsutskottet ansett Kungl. Maj:ts förslag vara ur mer än en synpunkt olämpligt, och uttalat sig bestämdt för behofvet af en ordinarie lärarkraft vid Lunds universitet. Och statsutskottet har sagt, att behofvet af en ordinarie lärarkraft vid universitetet har varit erkänt så länge som sedan år 1878, då en ordinarie professur i dessa ämnen inrättades vid Uppsala universitet. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det är någon så farlig nyhet, som statsutskottet kommit med, då det yttrat sig för inrättande af en professur i dessa ämnen vid Lunds universitet.

Det kan ju synas, som om Kungl. Maj:ts förslag i alla fall innebär en ganska afsevärd fördel för Lunds universitet, och att det alldeles gifvet skulle vara det för år 1912. Den fördelen skulle, som herr vice talmannen nämnde, bestå uti en besparing på 5,000 kronor, som visar sig däri, att teologiska fakulteten skulle få utdela ett docentstipendium å 2,500 kronor, som nu utgår för denna undervisning, och Kungl. Maj:t få 2,500 kronor disponibla af det anslag å 5,600 kronor, som Kungl. Maj:t har till sitt förfogande för Lunds universitet. Det är nog sant, men då jag i alla fall icke kunnat gå in på detta Kungl. Maj:ts förslag, har det berott därpå, att jag anser ett bifall till det samma innebära en fara för universitetet i två afseenden, och att denna fara är så stor, att den lilla fördelen, som ligger i ett

bifall, är försvinnande liten. Om Riksdagen går in på Kungl. Maj:ts förslag, innebär det, som herr vice talmannen ock vidrörde, en fara först därutinnan, att det skulle dröja flera år, innan man finge denna professur tillsatt. Det har sagts här i den kungl. propositionen — jag minnes icke, om det var herr statsrådets eget yttrande eller om han endast citerade professor Holmström — att när det visar sig, att man icke kan få en extraordinarie lärarekraft att bestrida denna undervisning, då först bör man tänka på att inrätta en professur. Men det går icke fort att få en professur. Om det i år eller nästa år visar sig, att man icke kan upprätthålla denna undervisning inom Lunds teologiska fakultet på det föreslagna sättet, tror jag visst, att Riksdagen kommer att bevilja medel till en professur redan för år 1913, men om man också får penningarna till år 1913, är det troligt, att det drar ganska lång tid, innan professuren blir tillsatt.

*Anslag till
lärare i
teologisk en-
cyklopedi
m. m. vid
universitetet i
Lund.*

(Forts.)

Detta var det ena hänseendet, i hvilket fara synes mig föreligga. Det andra är, att det är en ganska farlig ny princip, som herr statsrådet gått in på, då han föreslagit denna nya typ af lärare med 5,000 kronors aföning men med full professorskompetens och full tjänstgöring som professor. När jag talade om denna sak i statsutskottet, yttrade jag, att det syntes mig, som om man vore på väg att skapa en ny sorts sämre professorer. Jag fick visserligen den upplysningen, att det icke vore meningen, utan att meningen vore att skapa en ny sorts bättre docenturer, men jag ber att få fråga, om det är någon skillnad mellan sämre professorer och bättre docenturer i detta afseende, då det fordras samma tjänstgöringsskyldighet och samma kompetens. Detta synes mig aldeles omöjligt att förstå, och icke blef saken förklarad i statsutskottet.

Herr vice talmannen berörde, att det var en stor lycka för universiteten och hela det vetenskapliga lifvet, att man vid löne-regleringen år 1908 fick bort de hybrida extra ordinarie professorerna. Detta kunna nog alla vänner till universiteten vara glada öfver, men jag undrar, om man icke genom ett bifall till Kungl. Maj:s proposition skulle utsättas för faran att få en ny sorts extra ordinarie professorer, fastän icke med det namnet. Man kallar det lärare, men det är i det hela samma sak.

På grund af de skäl, jag anfört, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet Lindström: Innan jag närmare går in på denna sak, ber jag att få lämna några upplysningar angående det läge, hvori frågan om inrättande af nya professorer nu befinner sig. Kanske jag bort förut lämna dessa upplysningar.

Hos Kungl. Maj:t ligga städse framställningar om nya ordinarie professorer, hvilka framställningar föranledts af veten-

*Anslag till
lärare i teolo-
gisk encyklo-
pedi n. n.
vid universi-
tetet i Lund.*

(Forts.)

skapens fortgående fördjupning och specialisering. Då Kungl. Maj:t icke med detsamma kunnat tillmötesgå dessa framställningar och aflåta proposition till Riksdagen, har detta hufvudsakligen berott på ekonomiska hänsyn. Det händer, att framställningarna få ligga hos Kungl. Maj:t ett par, tre år, och detta äfven i det fall, att alla myndigheter enhälligt förklarar, att platsen behöfves. För närvarande ligga hos Kungl. Maj:t ett tjugutal framställningar om nya professurer vid universiteten och de högre tekniska undervisningsanstalterna. Af dessa framställningar afse åtminstone ett och ett halft tiotal de sistnämnda, och åtskilliga af dem hafva fått hvila öfver tre år. Hufvudsakligen af ekonomiska skäl hafva dessa anstalter fått stå tillbaka. Man kan icke tänka sig, att Kungl. Maj:t skulle på en gång föreslå Riksdagen att inrätta alla dessa 20 professurer. Det vore att alltför mycket fresta Riksdagens offervillighet. Man har därför måst göra ett val mellan universiteten och de tekniska läroanstalterna, hvilka senare förut blifvit eftersatta. Emellertid kommer det förslag, som längst legat hos Kungl. Maj:t, nämligen det rörande de högre tekniska läroanstalterna, att snart föreläggas Riksdagen. De andra förslagen hafva fått hvila, undantagandes frågan om inrättande af en professur i halssjukdomar vid Karolinska institutet, hvilken i år framlagts för Riksdagen. Detta är anledningen, hvarför Kungl. Maj:t ej lämnat förslag om inrättande vid Uppsala universitet af en professur i hygien samt vid Lunds universitet af professurer i statistik, pedagogik med psykologi samt teologiska prenotationer och teologisk encyklopedi. I konkurrensen med de andra förslagen, som ansetts böra gå före, hafva dessa förslag fått vänta. Då läget är sådant, är det uppenbart, att man icke kunnat gå fram med sådana förslag, där vederbörande äro af olika meningar om professurens behöflighet. Det hade väl varit att afvika från alla hittills tillämpade grundsatser att låta de gamla förslagen anstå för att lägga fram ett nytt förslag, om hvilket meningarna äro i hög grad delade. Jag erkänner, att en lärarkraft i teologiska prenotationer och teologisk encyklopedi behöfves vid Lunds universitet, men jag anser tillika, att, då olika meningar om professuren gjort sig gällande, förslaget därom bör hvila och undervisningen bestridas af en extra lärarkraft.

Den föregående ärade talaren nämnde, att behöfvat af en professur i dessa ämnen varit erkändt sedan år 1878. Det är dock ganska egendomligt, att år 1904 väcktes förslag om inrättande af en professur i ämnena vid Lunds universitet, och att frågan flere gånger därefter varit uppe, men att icke förrän år 1910 förslag därom burits fram af universitetets främsta lokala myndighet, det större akademiska konsistoriet. Att behöfvat af denna professur skulle varit erkändt sedan år 1878, torde väl knappast vara med sanna förhållandet öfverensstämmande, åtminstone har det icke varit erkändt af myndigheterna i Lund.

Den föregående ärade talaren sade äfven, att det innebure en fara att tillsätta extra ordinarie lärarkrafter, ty därigenom skapades en ny typ af lärarbefattningar i strid mot den grundsatsen, att man bara bör hafva ordinarie professorer. Huru kan den ärade talaren komma med ett sådant påstående? Är det honom obekant, att, när behofvet af ett nytt undervisningsämne gör sig gällande, man ofta börjar med att inrätta en extra lärarbefattning? Vid Uppsala universitet finnas sålunda extra lärarbefattningar i fornknuskap och konsthistoria, den senare med mycket viktig och själfständig verksamhet, och vid Lunds universitet är inrättad en extra lärarbefattning i slaviska språk, under det att representanten för ämnet vid Uppsala universitet är professor. Denna extra lärarbefattning kommer emellertid så småningom att förvandlas till professur. Påståendet, att det här är fråga om att införa en ny typ af lärarbefattningar, öfverensstämmer således icke med de faktiska förhållandena.

Utskottet säger, att det är viktigt, att denna lärarbefattning blir en ordinarie professur, därför att läraren kan komma att undervisa för teologiska fakultetens högsta examen. Men innehafvarna af de andra extra lärarbefattningar, jag talat om, få också undervisa för högsta examen i filosofiska fakulteten. Jag tror icke, att jag begär någon ogrannlagenhet mot den teologiska fakulteten, om jag säger, att man icke ställer mindre fordringar på den, som undervisar för filosofie licentiatexamen, än på den, som undervisar för teologie licentiatexamen.

Det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, är fullt korrekt och står i öfverensstämmelse med de grundsatser, som hittills gjort sig gällande. Jag tror icke, att kammaren har någon som helst anledning att afslå detta förslag; penningarna behöfvas, det är erkänt. Det är den vanliga gången, att, då frågan om en ny lärostol kommit upp, man börjar med att begära anslag till en extra lärarplats, särskildt då såsom här olika meningar yppats om professurens behöflighet, dess omfattning och dess placering i teologiska eller filosofiska fakulteten.

Jag ber att få uttala som min lifliga önskan, att kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag skall be att först få fästa mig vid ett yttrande af herr statsrådet. Han beskyllde mig nämligen för att i mitt förra anförande hafva lämnat en falsk uppgift. Jag skulle hafva sagt, att vid Lunds universitet detta behof varit erkänt sedan år 1878. Så föllo dock icke mina ord, utan jag talade om, att detta behof vid ett annat svenskt universitet, det i Uppsala, varit erkänt sedan den tiden. Redan år 1878, då, såsom herr statsrådet väl vet, extra ordinarie professorsinstitutionen ännu florerade, inrättades direkt en ordinarie professur i dessa ämnen vid Uppsala universitet.

*Anslag till
lärare i teolo-
gisk encyklo-
pedi m. m. vid
universitetet
i Lund.*

(Forts.)

*Anslag till
lärare i
teologisk en-
cyklopedi
m. m. vid
universitetet i
Lund.*
(Forts.)

Herr statsrådet talade sedermera om, att naturligtvis skulle Kungl. Maj:t vid inrättande af professurer fästa sig vid, om olika meningar finnas om professurens behöflighet. Jag förstår det nog, och vid Lunds universitet hafva förut funnits olika meningar om nyttan och behöfligheten af denna professur, orsakerna är det ju nu icke värdt att gå in på. På sista tiden har dock frågan mognat vid Lunds universitet, och redan på hösten år 1909 var den mogen, fastän konsistoriet då icke ville gå in med en framställning, emedan det visste, att det var så ondt om penningar i statsutskottet. På hösten år 1910 gjorde emellertid konsistoriet framställning i ämnet.

Herr statsrådet talade vidare om, att jag hade orätt, då jag sade, att här vore fråga om en ny sorts lärare. Jag ber om ursäkt, att jag vidhåller mitt påstående, ty jag tror, att de lärarbefattningar, som herr statsrådet omnämnde, icke äro jämförliga med den föreslagna lärarbefattningen i af honom omtalade ämnen. Det är mycket naturligt, att Kungl. Maj:t föreslår extra lärarbefattningar i sådana ämnen, hvilka utgöra ett nytt behof, men de kunna icke jämföras med denna befattning, hvaraf behof länge funnits vid Lunds universitet, fastän det fyllts på ett eller annat sätt, och hvilket behof vid systeruniversitetet varit erkänt så länge, att det kräft en ordinarie representant.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren skall antaga det förslag, som innefattas i den vid punkten 80 af statsutskottets utlåtande nr 8 afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 38.

Punkterna 81—91.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.

Lades till handlingarna.

Punkterna 93—137.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 138 och 139.

Lades till handlingarna.

Punkterna 140—169.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 170.

*Om byggnads-
understöd åt
Drottning
Sofias stiftelse
i Vänersborg.*

I två motioner, väckta, den ena inom Första kammaren, nr 8, af herr *H. Hammarskjöld* m. fl. och den andra inom Andra kammaren, nr 100, af herr *K. Almquist* m. fl., hade föreslagits, att Riksdagen måtte medgifva, att föreningen Drottning Sofias stiftelse i Vänersborg likställdes med tuberkulosanstalter i fråga om rätt till erhållande af bidrag till uppförande af byggnader för vården af blinda, som tillika vore döfstumma eller sinnesslöa.

Utskottet hade i föreliggande punkt på angifna grunder hemställt, att ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Af statsutskottets hemställan framgår, jag erkänner det utan tvekan, att vi motionärer hafva misstagit oss i afseende på rätta vägen att nå det mål, vi föresatt oss. Då så är förhållandet, har jag

*Om byggnads-
understöd åt
Drottning
Sofias stiftelse
i Vänersborg.* naturligtvis intet yrkande att göra, men medan jag har ordet,
ber jag att få uttala den förhoppningen, att den stora välvilja
för själfva saken, som framlyser af utskottets yttrande, måtte
göra sig gällande, äfven om frågan i en lyckligare form åter-
(Forts.) kommer till nästa riksdag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren
biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 171—194.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 195.

Lades till handlingarna.

Punkterna 196—203.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 204 och 205.

Lades till handlingarna.

Punkterna 206—209.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den
24 och 25 innevarande månad bordlagda betänkande nr 6, i
anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angå-
ende befrielse för ägare af svenska statens obligationer från
utgörande af inkomst- och förmögenhetsskatt för dessa obliga-
tioner, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande
hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottet den 24 och
25 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
försäljning af lägenheten Blåsenborg i Orsa socken af Koppar-
bergs län,

nr 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Skedevid nr 2 Mellangård i Östergötlands län,

nr 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra skvadronchefsbostället Köpinge nr 22 och 25 med underlydande i Kristianstads län,

nr 8, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra sergeantsbostället Vä nr 10 och 38 i Kristianstads län,

nr 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra öfverstebostället Månstorps kungsgård i Malmöhus län,

nr 10, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Skottsilla nr 2 i Stockholms län,

nr 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra fänriksbostället Gölstorp nr 1 i Östergötlands län,

nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett till förra förarbostället Gillstad nr 4 Borregård i Skaraborgs län hörande område,

nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra jägmästarbostället Kumla nr 2, jämte Kumla nr 3, en jagbacke i Södermanlands län,

nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra ryttmästarbostället Tegalund i Skaraborgs län hörande områden,

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af det till förra hofsmedsbostället Kottorp nr 1 hörande torpet Lilla Glashyttan nr 2 i Södermanlands län,

nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra korpralsbostället Kylla nr 1 med klockargården i Västmanlands län,

nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kvartermästarbostället Bonorp nr 1 och kronolägenheten Galgbacken i Östergötlands län,

nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Mjerdevid nr 12 Berggården i Östergötlands län,

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra häradshöfdingbostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län,

nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenhet från förra kungsladugården Biskopstorp nr 1 i Hallands län, och

nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra länsmansbostället Ågård nr 1 i Hallands län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattning af socker den 11 oktober 1907; och

2:o) angående förändring af tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse af § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 4 januari 1910.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående godkännande af förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 25, till Konungen, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m.

Aflämnades och bordlades följande motioner:

nr 96, af herr *Larsson, Jacob*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse m. m.; och

nr 97, af herr *Hellberg*, om ändring af § 114 regeringsformen.

Justerades nio protokollsutdrag från denna dag.

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas; hvarjämte, likaledes på framställning af herr talmannen, beslöts, att statsutskottets utlåtande nr 6 skulle sättas främst bland utlåtandena på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusentjerna.
